

HID

TARSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

T A R T A L O M:

- Latak István: Öt esztendő végeztével
Tuba Károly: Ősök büne (vers)
Kossa János: Feketics
Népdal
Pálics Miklós: Vojvodina húsz éve
Schwalb Miklós: Szentúrók
Fekete Béla: Dévény
Fekete Béla: Szeuez regénye
Marcell Sauvage: Estebéd Salamancában
Szakács Gábor: A japán propaganda
Lőrinc Péter: Gettó virágok
Hajdú Vilmos: Gyarmati kérdés
Ivan Vazov: Megalkuvás (vers)
Vas Béla: Gazdasági szemle
Szántó Árpád: Világszemle

FIGYELŐ

- Mazepa (László Endre), Kínai női generálisok (Szakács Gábor)
Kortársak (szemelvények)

KÖNYVSZEMLE

- Raffy Á.: A máglya, Latak I.: Szürke napok (Szerb György)
Gál L.: Verseskönyve (Latak István)

KRÓNIKA

KENYERET, BÉKÉT!

(Kovács Sz. Zoltán Inomeiszete)

Öt esztendő végeztével

„Örtállók vigyázatok a strázsán.“

Ady.

Mikor az anyamagyság soraiból embertelen tévtanok utánzásával tizezrenként dobnak ki keresztényeket és magyarokat, a legszebb magyar szabadelvű esztendők európai eredményeit sárbitiporra, az Eötvösök, Kemény Zsigmondok, Kossuthok, Széchenyiek vívmányainak európaiasságát csúfolva, — mi örtállásunk ötödik évének végére értünk. Ötödik éve állunk órszemként a sötétedett sorsban. Sárveskős falvak egyszerű, földtűrő magyarjainak, messzi nagyvárosok ezernyelvű zajgásában botorkáló magyar munkásoknak, füstös műhelyek világába visszük a minden emberfajta egytestvéri értékét hirdető magyar szót, a szociális kötelesség sorbaállító parancsszavát; az emberiség felszólalását a fasizmus mind embertelenebb kiáradásában.

A haladó magyar értelem világforgalmának vidéki szikratávírója vagyunk csak, de csüggedetlen hittel, mindig zártabb sorokban vesszük föl a küzdelmet a sötétség azon lovagjai ellen, kik népünk bajaival is saját malmukra hajtják a vizet... Panasz vagyunk, amelyet a szomszéd testvérnépek demokrata tömegei meghallgatnak, mert tényleg népünk szava szól sorainkból. Emberek az embertelenségben.

Hídveréssel kezdtük. Hidat vertünk intellektüel és ifjúmunkás között, falusi és városi fiatal magyarok között, rámutatva az igaz kisebbségi feladatra, hogy népünk hiányait kenyérben, kultúrában s a hiányok kiküszöbölésének útját tudatosítsuk. Bizonyítottuk: az összefogás erejét; minden becsületes magyar dolgozó megegyezését és tettvállalását az összes többségi nemzetbeli haladó erőkkel testvéri egyetértésben.

Aztán egyik év a másik után múlt, nemzedékünk a harmincas éveket érte el, a férfikort tapossuk, sorainkban egyre többen vannak, akiknek fiatalos fürtében fehér hajszálak csillannak... A kifáradtak, a lógósok, az elhullottak, a hamisak és a félreállók helyett kisebbségi új magyarság lettünk. Mindig több és több feladat szakad a nyakunkba. Vojvodina szellemi életében, irodalmában, kulturális harcaiban akaratlan élcsapat vagyunk; nyitottszerű állásfoglalásunktól sok minden függ. A szabályozatlannak és a gleichschaltottnak (átkapcsoltottnak) kényelmetlenül hangzik, de bármilyen sok felelősséggel is jár ez, az új magyarság mi vagyunk: dolgozók, sanyargók, új életre eszméltek lassan sorakozó hada.

Sokszor megtapogatjuk a vállunkat: mi volnánk, akiknek teljes felszereléssel férfiasan kell mentelni, átvéve a haladó polgárság becsületos rétegeivel minden fontos munkát, ami nemzetiségi létünk biztosítéka?

Mint ifjúság kezdtük a hídverést, de gyorsan férfiasá kényszerített szívvel döbbsentünk a lázadó spanyol tábornokok nemzetárulására; keseredett szájjal figyeltük, hogy a kereszt-

tényi elveket hogyan tapodják úr-népek kalandorai. *A könyvmáglyák tüzes csóváitól lángralobbant kultúraszeretetünk: óh mi tomegek fiait, még meg sem szerezhettük a civilizáció áldásait és az új barbárok még a nyomát is eltörölnék előlünk!*

Magyarul szóltunk, de minden nemzetiségű és rangú dolgozó terstvériünkhöz szóltunk, hogy a sok millió sötétszínű ing elfödi a napot a kis nemzetek elől. Vigyázat: az új szentszövetség megint vad Metternich-ek lába alá tiporná a pár évtizede megéledt keleteurópai kisnemzeteket.

**Még sűt a nap, ha téliesen is. Még semmi sincs későn, hogy a scrainkba lopózott kúfárokot kiűzzük: tolvaj, fogjátok meg, ellopja az egyértést! Kútmérgezőink állati képét mutassuk be ingadozó társainknak és ha mindenütt megtesszük kötelességünket nemzetünkért, a haladásért, minden fajú, hitű, színű dolgozó embertársunkért, éppen a nemzetiségek századokon átkozott rútékén emelünk gátat az országghatárokat átlépni készülő sötét-
gbe látj háború kolosszusoknak!**

Ötödik évfolyamunk végén azzal a virrasztó emberséggel búcsúznak olvasóinktól, amellyel a HID születésénél már őrt álltunk az itteni magyarság jövője fölött. Sok magyarkánk Rodostójában ápolgattuk az emberiesség fulladozó tüzét, ápolgattuk, hogy egy szociálisabb magyarság útéptői lehessünk mi, éppen mi, kisebbségi magyarok a körülöttünk kavargó nemzetiségek népsűrűjével becsületes összefogásban, közös jobb sorsért, egy kivilágosodott Középeurópa fasizmus kódén is győző fény-sugaraiért, Kossuth Duna könföderációs álmáért. Azoknak a magyaroknak szívével, akiknek fáj Dévény és a két kisnemzetet csúfoló tény: hogy az szlovák-magyar Pozsony a németek nyitott keleti kapuja ma . . .

Lankadatlanul hirdetjük: magyarok, ahol vagytok dédelgessétek szívetekben a fényt, amit a mult század szabadelvű magyarjai gyujtottak szeretetteljes csodának és ennek a fénynek segítségével találjatok megértést a körülöttetek élő nemzetekkel. Egyjcrmán mostoha századokat nyögtetek át együtt, hát szeressétek mindenütt másnyelvű földieiteket, hisz a sötét éveket csak a keleteurópai kis nemzetek igazi baráti szövetségében vészelhetjük át.

Larák István

Ösök bűne

Apám, ne bősziis, hogy így meg úgy:

Mi fiatalok!

Hogy én is sok, sok örült váagnak

Bolondja vagyok.

Vérem: a véred. De nézd, kezem

Ököibe szorult,

Hogy mik vagyunk mi ősz és tavasz?

Két koldús, két nagy nyomorult!

*Te a mult átkát, én a jövő
álmát cipelem,
Tűzparipáim rút ködön át
Vágtatnak velem . . .
Mult árnya vagy már, hát ne szólj, hogy
Rossz úton vagyunk!
A ti bűnötök, ősök bűne, —
Az lesz a diadalunk!*

Tuba Károly

Feketecs

Mikor a faluba értem éppen a nagydobot verték. Az utcán ácsorgók mesélik, hogy valami munkásszövetkezetet akarnak alakítani, a képviselőjelölt hívja a munkásokat a községházára, hogy megalakítsák. A viszhang azonban gyenge, mert amikor estefelé a nyakamba kerítem a falut s elmegyek a községháza mellett, alig egy-két ember lézeng ott a hivatalból lézengő rendőrök és szolgák között. Aztán — ahogy hallottam — meg is tartották a gyűlést vagy 15 ember jelenlétében és osztogatták a vezetőségi tisztségeket azoknak, akik nem védekeztek ellene elég erélyesen.

Mennyi gondja-baja lehet mégis egy ilyen képviselőjelöltnek, szeretne szövetkezetet csinálni a szegény munkásoknak és azok megátalkodottan és ostobán nem hogy örömmel kapnának rajta, de még kényszeríteni sem lehet rá őket. Lehetetlenül értetlenek és bizalmatlanok az emberek. — Míg ezen tünődöm, elhagyom a községházát, ahol különben sem tanácsos nem falubelinek ácsorogni, mert szemet szúr s belékötnék. Inkább megyek a falu periferiái felé.

Csípős szél fúj, de jólesik. Zsebretett kézzel egy már a faluban ráragadt parasztnótát fütyörészve szaporán lépegetek. „Sej haj, latyakos a kukorica levele . . .“

Milyen jó szívvel támogatják itt kinn egymást a düledező kis házikók, kivált most télelő idején — ilyenkor a házak is öszszébbhúzódnak s melengetik egymást. Az emberek is lassabban, marasztalón beszélnek a kapuban, mert telik a télből s jól esik szavakban dörgölözni egymáshoz. Én is körülnézek, kivel eredjek jószóba. Oda-odaköszönök valakinek, és hosszú, nyúlós köszönéséből látom, hogy szívesen hozzátoldana egy-két szót, csak nógatni kell.

Most már a házak nem védenek, hegyesebb a szél, kinn vagyok a faluvégén. Vásártér, temető és pocsolya, ez veszi körül a falut. Félbemaradt köves út, amit sietve hagyhattak oda, mert még csak nagyjából sincs elegyengetve ott, ahol félbemaradt. A végső házsor erre a vásártérre, temetőre, lucskos faluvégre néz, vajjon szoktak-e ezek az emberek kinézni az ablakok? Alig látok élő lelket, pedig jólesne valami csendes, elnyújtott, böleselkedő falusi beszéd. „Alászolgája“ köszön rám valaki. Hát ez az alászolgája, hogy kerül ide a falu végére? — de már nem tudom

kivevni ki lehet, vagy kisdobos, aki most kerítette körül a falut, vagy valami elzüllött írók lakik erre felé s ezzel a köszönéssel tüntet mai környezete ellen? Tüntetni, hiszen azt szeretuék én is, amikor a faluvégét látom, a csatakos, lomha nyúlós föld ellen, düledező házak ellen, pocsolya ellen, lámpátlan sötétség ellen, emberek faluvégi elhagyatottsága ellen. Rámül az elhagyatottság és fázni kezdek . . .

Egy kis világoosság s egy pár hang szűrődik át a sötétségen. Ott ember vár, gondolom magamban, világoosság, jószó — s már arra is tartok. Egy pár szó után már invitálnak is befelé a falu legkülső házába. Ugyan elhanyagolt s igazán csak lakói iránti jószándékból egyenesen álló ház. A községtől bérlik, hallom mindjárt a magyarázatot is. A kis szobában banyakemence melegénél 7—8-an ülnek körül az asztalt. Egyikük olvas s alig veszik észre többiek, hogy megszorodtak. Csendesesen meghúzódok s lesem az olvasó szavát, vajjon mit olvasnak? Valamikor gyerekkoromban így olvastam egy pár béres legénnyel valamelyik szolgakaszban Rinaldó Rinaldini bösz kalandjait, s most elfog remegős, titkos élvezete gyerekkoromnak: tiltott könyv és barátok.

Ismerősek a hangok, a szavak, a gondolatok, amiket olvasnak, és fülelés közben, ahogy az arcokra téved a tekintetem, ismerősek egyszerre az arcok is. Munkától súlyos gondolatok és munkagondoktól nehéz arcok és tekintetek. Akármű legyenek na nem Gorkijból élnek bennem az olvasott szavak! Ezek a szavak és ezek az arcok és tekintetek. A nevek, amiknek akadozós olvasása mutatja egyedül azt, hogy nem itt termett munkaéposzt olvasnak, tényleg Gorkij alakjai. De mit is keresne itt, egy vojvodinai községben a munka éposza, itt époszok nem teremnek, itt nincs ki elmondja, ki elírja, nagy hősiénekekbe kinyújtja. Különben is, hol van itt biztató tárgy, ígéretes munka, ami époszba kívánczkolna. És mégis úgy olvassák, mint sajátjukat, mintha itt írták volna, nekik s róluk. Biztosan van valami rejtett összefüggés, valami lappangó összeköttetés az olvasók és a messzi tárgy között.

Itt, a falu legszélső házikójában, messze templomtól, iskolától, gazdakörtől: könyvek az asztalon, olvasás, áhítatos hallgatás, feloldódás **valamiben, ami nem az övék, ami nem itt termett.** Valami rejtett, földben, munkában gyökerezeit közbeteget orvok. Én a városi, a nemidevaló, aki szemlélni jött ide kívülről, titkolt riportvággyal, én is most már benne vagyok, elfogott engem is és sodor a lassú, akadozó hang súlyos gondolatok felé, amiknek megismerése egyszerre ütközik ki egymásratévedő tekintetünkben. Sodor, sodor a hang, és a lámpátlan faluvégi sötétségben dereng a gondolat . . .

Pislog a lámpa, fogy az olaj, lassan feloldódnak a gondolatok és kereső szavakba öltöznek újra. És az akadozva olvasott orosz nevek helyett bácskai neveket hallok. Bálintról, aki ma nem volt itt és Jóskát hallom, aki a munkásszövetkezetről beszélt, hogy őt is hívták, de kibeszélte magát. És megindul a beszélgetés. Ez Gorkij folytatása, hallom, érzem. Ezek a szavak, -szó alján pihegő gondolatok, ezek a gondok, tervek annak a foly-

tatása. Azután gyakrabban ismétlődő szavakra figyelek fel: tegla, szállítás, szövetkezet. Ezt a szövetkezet szót már hallottam, ma — gondolom magamban — de máshol és súlytalanul. Itt súly van mögötte, és — igen, határozottan, — valami époszi. Hogy lehet egy szót annyira különbözőképpen kiejteni, hogy lehet ugyanannak a szónak könnyelmű, komikus hangzása és súlyos, magvas értelme.

Lassan kiveszem a beszélgetésből, mikor belekapcsolodom kérdéseimmel, hogy miről is van szó. A ház, amelyben vagyunk, egy községi téglagyár területén van, amit kollektíven bérenek. 2 évvel ezelőtt a nyilvános árverésen az egyéni licitálók előtt elvitte egy pár munkás. Talán nem is gondolták, hogy szövetkezet ez, sohasem hallottak is róla, csak valami ösztönös szövetkezés volt ez, munkaért, kenyérért. Összeverődtek, összehozta őket a munkátlanság, kenyértelenség. Minden írás nélkül, alapító oklevél és osztalekról, nyereségről intézkedő alapszabályok nélkül — horribile dictu — szövetkezeti tudás és előtanulmányok nélkül, összeálltak dolgozni. Nyolcan voltak eredetileg, ezek közül egy kivála, de a többi megmaradt. És egymáshoz, a nehéz munkához és sokfajta küzdelemhez edződtek ezóta. A szövetkezetekben ismert harcok és egyenlenségek teljesen hiányzanak. Pedig senkisémet tanította, senkisémet pártfogolta, semmi felülről jövő támogatás nem volt. A falu legszélső házában, templom és iskola, községháza és gazdakörtől távol, magukban elhagyatottságukban ösztönösen összeálltak s dolgoztak. Keményebb munkát végeztek, mint a napszámos téglavetők, gonddal tetézve az amugy is nehéz téglavetést, rakodást, fűtést, nagyobb bérösszeget fizetnek, mint hármelyik egyéni bérlő előttük és mégis.

Én valamikor olvastam a szövetkezetekről, tanulmányoztam is kicsit őket. Ma is hallem s olvasom, hogy gondolkoznak, tervezgetnek magyar szövetkezetekről ú. n. felelős elemek — s most egy kezdetleges, minden szövetkezeti tankönyvet megcsúfoló ösztönös kis munkásközösség előtt kell látnom, hogy a tanulmány és tervezgetés, felülről jövő támogatás és nagy feneket kerítő „mozgalom“ nélkül hogyan csinálják azt meg kinn, elhagyott faluvégen, láttatlanul és észrevétlenül. És esodálkozó kérdéseim nyomán feltáruul előttem az egész üzem. Valamennyi kérdésemre nem szövetkezeti szaktudású, de becsületes jóakarattal fakadó felelet. Hogy hogy csinálnak 6000 napi átlagot, hogy javítják a minőséget, hogy szállítják jóval olcsóbban, mint mások, hogy fizetnek emberesegebb napszámot.

Nem nagy az üzem. Ha hosszulejáratú bérletet kaphatnának, ki lehetne bővíteni, befektetni, egy-két rendes munkáslakást építeni. De így kiesiben is látom és érzem nagy emberi, munkás-szövetkezések magvát.

— Hányan dolgoznak? — Legtöbben huszonnégyen a bérlőkkel együtt, nagyobb termeléshez hiányoznak a raktárak. De a napi kereset ezeknek több mint 20%-al magasabb mint egyébütt. — Kik a társak? — Felsorolják őket, nincs mind itt, de van itt egy-két nyári napszámos, aki el-eljönnek egy kis olvasásra, beszélgetésre, vitára. Mert nevelik őket, itt nem egyszerfen munka-

adás az alkalmazás, ennek itt mélyebb értelme van. Itt közössé-
be lép be, ahol együtt dolgoznak s tanulnak, olvasnak, megvitat-
nak, megbeszélnek mindent.

A múlt nyáron — mondják — ha nem jártunk volna rozszul a tüzelőfával, elküldtünk volna egyet vagy kettőt közülünk felváltva két-kéthetes szabadságra, valahová, ahol pihenhetnek, de tanulhatnak és láthatnak is valamit. De a jövő évben biztosan számíthatunk rá Telik majd rá a kasszából. Az idén csak könyvekre jutott.

Könyvek, könyvtár a faluvégén! Könyvtár a téglagyárban — egész jó riportcím lenne. Nézegetem az asztalon heverő könyveket: Gorkij, akit az elébb olvastak, Solohov, Veres Péter, Szilágyi András, Stolte, Féja, Illyés, munkáskiadványok és Ady. . . Napilapot is járatnak, amit felváltva olvasnak, ki mikor ráér, vagy együtt. A Híd is jár, látok egy csomó naptárt is az asztalon, most viszik szét. A könyvek bejárják a kis házikókat és érlelik a gondolatot.

Késő van, már harmadszor búcsúszom.

Szövetkezet és munka, könyv és téglá — mondom magamban — nagyot tud az ember könyvvel és téglával! Ha a téglá könyvvel, a munka a gondolattal és felettük az ember szövetkezik, akkor születik az éposz. Még Bácskában is. Hiszen éreztem, hogy van valami titkos összefüggés Gorkij munkaéposza és olvasói között. És én a városi most egyszerre sajnálom, hogy ebből a kis kezdődő falusi époszból kimaradok, hogy csak regisztráns vagyok. De sok nagy éposza terem még itt embernek és munkának, valamelyikben nekem is lesz részem!

Hideg a szél, a faluvégi házikók még jobban összebújnak. Tétován jöttem, kemény léptekkel megyek el most mellettük. Messze előttem két összekapaszkodott embert látok, ők düllöngélnak, vagy én nem látom tisztán? Talán a kidobolt munkásszövetkezetre ittak egyet?

Kossa János

NÉPDAL

Nyomorúság az életem,
A sok adót én fizetem;
Nincs, ki könnyítse sorsomat,
Van, ki nevelje bajomat.

Én állítom a katonát,
Én fizetem a zsoldját;
És hogy az urát örizze,
Nálam kovártélyozzák be.

Én csináltatom meg a gátot,
Mégis én fizetek vámot.
A nagy adóm jerhe alatt
Házgerendám majd leszakad.

Házam előtt áll a bíró,
Nem hatja meg a sok síró;
Kocsira rakja gunyámat,
Utolsó véka búzámat.

Sok csak a lábát lógatja,
Mégis zsiros a falatja
Ha szememből nem foly könnyem,
Sótalan eszem kenyerem.

Vojvodina fűsz éve

— Második közlemény —

Tanulmányunk első részében¹⁾ bemutattuk Vojvodina fejlődését a városok népesedési adatainak alapján. Láttuk, hogy a fejlődés lassú, helyenként megállt és a javulási kilátások előfeltétele egy általános gazdasági és politikai összefogás.

Jelen cikkünkben kutatásainkat egy lépéssel tovább viszzük. Elsősorban bemutatjuk a nagyközségek és falvak fejlődését, majd az eddig követett módszerrel megvilágítjuk Bánát, Bácska és Baranya alakulását. Így az általános képet teljesen megismerve, megállapíthatjuk, hogy a részek milyen sajátosságokat mutatnak fel, mennyiben egyeznek az általános fejlődési vonallal és attól miben térnek el.

Ez az elemzés azért szükséges, mert Vojvodina bármennyire is egy gazdasági egységet alkot, egységes lehetőségekkel, a három volt megyerész önmagában véve ismét különböző gazdasági fölépítésű. Iparilag Bácska a legfejlettebb, Baranya a legkevésbé az. Természetes, hogy az előző közleményben ismertetett hatóerők azután mind három részben különbözőképp jelentkeznek.

Nagyközségek²⁾ és falvak Vojvodinában

A lakosság tömörülését a városokban és ennek okait már ismertettük. Ugyanezen okok hatása az is, hogy a falvak növekedése (nem természetes szaporodása) a legalacsonyabb. Jugoszláviára, de Vojvodinára is jellemző, hogy az ipartelepkek alapítása kétféle módon megy végbe. Az első csoportba főképp a kisebb üzemek tartoznak, ezek a városokban összpontosulnak, mert ott van a legtöbb vevőjük. A második csoport: a nagyüzemek. Ezek ott épülnek, ahol a természeti, munkás (falvak, nagyközségek) és közlekedési feltételek a legmegfelelőbbek. Vojvodinában igazi nagyüzem nincs, de nagyközségeink között, mondhatni, egyetlen sem találunk, ahol valamilyen iparvállalat ne lenne. Különösen Délbácskában. Ennek megfelelő azután a népesedés alakulása is:

a növekedés 100 lakásra 1921—1931³⁾

város	nagyközség	falu	átlag
17	7	1	6

Az ilyen irányú népesedés eredménye azután az alábbi kimutatás alapján megállapítható fejlődési irányvonal:

a lakosság megoszlása lakhelyenkint %-ban³⁾

	város	nagyközség	falu
1921	24	18	58
1931	26	19	58

A falusi lakosság 1931-ben az összlakosság felét képezte, azóta az elköltözködési folyamat és a városokba való özönlés, különösen a válság hatása alatt csak erősödött.

Ezek az adatok is bizonyítják az előző közleményünkben

mondottakat és Csuka János állításának helyességét, aki az agrárreformról írva megállapítja, hogy az „nem oldotta meg a béres, a napszámos, a földnélküli zsellér súlyos problémáját..” (Kalangya 1938. 304. old.)

Vagyis a két tényező közös hatása: a megoldatlan földnélküliség és a megfelelő ipartelepek hiánya, amelyek fölszívhatnák úgy a városi munkásság természetes szaporulatát, mint földről elszabadult parasztságot, azt eredményezi, hogy Vojvodina nem fejlődött úgy, ahogy kellett és lehetett volna és azt, hogy falvaink elszegényednek és elnéptelenednek.

Bánát, Bácska, Baranya

Vojvodina három része közül Bácska nemcsak azért a legfontosabb, mert itt lakik a lakosság 55%-a, hanem azért is, mert, míg Bánát lakossága viszonylagosan fogy, Baranyáé stagnál, addig Bácskáé abszolút és relatív növekedést mutat.

Száz lakósból³⁾

Lakik	Bánáthán	Bácskában	Baranyában
1921-ben	42	54	4
1931-ben	41	55	4

Ezek a számok azt mutatják, hogy a fejlődés mikéntjét az első két egység szabja meg és Baranyát ebben a viszonylatban alig vehetjük tekintetbe.

Bánát

Annak ellenére, hogy, mint mindenütt, itt is a városi elem duzzad, a lakosság főtömegét a falvak adják:

A lakosság megoszlása lakhelyenkint %-ban³⁾

	város	nagyközség	falu
1921-ben	19	8	73
1931-ben	21	7	72

Ki kell emelnünk azt is, hogy a falvak abszolút számokban kifejezett növekedése erősebb, mint a nagyközségeké (2.5%, illetőleg 1.6%). Ez azt jelenti, hogy az iparosodás Bánáthban az átlag alatt van, hogy a parasztek elválása a földtől itt még nem olyan erős méretű, mint Bácskában. Ennek nem utolsó sorban a nemzeti összetétel az oka.

Vojvodina történetének tanulmányozásánál kitűnik, hogy a 18. és 19. században folytatott települések adták, illetőleg adják Vojvodina lakosságának több, mint háromnegyedét. A szerb, német, szlovák telepesek szabad parasztként jöttek és földet kaptak. A németek, szlovákok mind, a szerbek legnagyobb része. Évvel szemben a magyar telepeseknek csak kis része kapott földet, sokan még házhelyet sem, amit kaptak, meglehetősen drágán kellett megváltaniok. Túlnyomó részük az idetelepülés után is a bécsi, majd a pesti kormányok jóvoltából földnélküli, zsellér-

sorsban maradt. Mert, hogy olcsó földhöz jussanak, ahhoz egyrészt a nagybirtokokat kellett volna megnyirbálni, másrészt ez úton a nagybirtok elesett volna az olcsó munkaerőtől. Erről pedig a kormányok, mint a latifundiumok, óriási egyházi birtokok és hitbizományok, a bankokrácia engedelmes végrehajtó szervei hallani sem akartak. Minek is erőltették volna magukat az urak, hiszen csak magyarokról, még hozzá parasztokról volt szó. Anak pedig szerintük deres a jussa, különben elfelejtene dolgozni és az urát tisztelni.

Igy, mivel az első sorban földnélküli elem — a magyar — Bánát lakosságának aránylag kis részét képezte, ellentétben a falun lakó és nagyobbik részében szláv és német elemmel, Bánátban a falvak nem néptelenedtek el olyan mértékben, mint például Bácskában.

Száz lakósból Bánátban³⁾

	szláv	német	magyar	román	egyéb
1921-ben	43	23	18	12	4
1931-ben	45	21	17	13	4

Tudvalevő, hogy faluját csak az a paraszt hagyja el, aki a fennálló körülmények között nem képes megélni.

A növekedés város és falu között feleződik meg. Tehát az elvándorlók forrása Bánátban a nagyközségek és nem a falvak. Legalább is a népesedési és a földbirtoklást hozzávetőlegesen megmutató nemzetiségi adatok alapján csak erre következtethetünk.

Bácska

Bácska fejlődését nézve, az, ami szembeötlik a városok nagy súlya és az, hogy a falvakon az összlakosságnak a fele sem lakik. Ezenkívül, hogy 1931-ben kevesebben laknak falun, mint 1921-ben.

A lakosság megoszlása lakhelyenkint %-ban³⁾

	város	nagyközség	falu
1921-ben	29	28	43
1931-ben	31	29	40

Hogy a városi lakosság növekedése csaknem kizárólag Noviszádra esik, azt előző közleményünkben tudhatjuk. A falvak lakossága fogyott. Fő oka ennek az egészségtelen birtokviszonyok és az ezekből folyó elvándorlási kényszer.

A földművelő lakosság kétharmada nem rendelkezik annyi földdel, hogy annak megmunkálásából megélhetne. Ezzel szemben 515 nagybirtokos kezén van 158 ezer hektár föld (300 ezer hold). Ezek az adatok a Dunabánságra vonatkoznak, de mivel

tudjuk, hogy Szerbiában a nagybirtok majdnem ismeretlen, hogy a nagybirtok igazi hazája Bácska, hogy a földnélküli elem a magyar, nem esoda, ha a magyarok viszonylagos száma fogy, a falvak elnéptelenednek. Az elvándorlási folyamat a háború után tovább tartott és ha a tengerentúli államok be is zárták kapukat, a magyar munkásokat ma az ország minden részében megtalálhatjuk. A folyamat mindenki előtt ismeretes. Először a családfenntartó megy el és a következő évben már a családja is hozzáköltözik; ha nincs családja, legtöbb esetben ott alapít családot, ahol tartózkodik. Az 1931—35-ös gazdasági válság hatása alatt ez a szomorú jelenség méreteiben csökkent ugyan, de ennek mozgatója a nincstelenség. Nincsenek adataink az egészségügyi állapotokról, így mindazt, ami a mondottakból következik, nem tudjuk számszerűen magunk elé vetíteni. Azonban az egyéni tapasztalat eredményei minden képzeletet fölülmúlnak. Hozzávetőleges képet kapunk, ha két város, Senta, Sztara-Kanjiza és két járás, a szentai és bácskatopolai korosztályadatait nézzük.

Az összlakosság itt 1921-ben 153.719 és 1931-ben 152.309 volt. Vagyis a tíz év alatt fogyott. A fejlődés iránya valószínűleg azóta sem változott. Ha most a két évszámlálás részletes felsorolását összehasonlítjuk, az így kapott kép közelebb visz minket a valósághoz.

109 lakóshő²⁾

	0—10	10—20	20—30	40—60	60-on felül
	é v e s				
1921-ben	20	23	29	18	10
1931-ben	24	14	32	23	10

Hogy 1921-ben kevesebben voltak a tíz éven aluliak, mint a 10—20 évesek, annak a háború az oka és ez a jelenség általános a háborúban résztvevő országokban. 1931-ben a helyzet már változott. A 10 éven aluliak a lakosság egynegyedét teszik. A meglepő a 10—20 évig terjedő korosztály esése és a 20 éven fölüliek emelkedése. Az természetes, hogy a gyermekhalandóság következtében a 10—20 évesek száma kisebb, mint a 10 éven aluliaké, de az ilyen nagyarányú esést már nem lehet pusztán a háború alatt születettek csökkent életerejével magyarázni. Itt más okok is játszottak közre. Gyerekről és kiskorúakról lévén szó, az elköltözés nem jöhet számba, különösen akkor nem, amikor az idősebb korosztályok emelkedése odaköltözésekről tanuskodik. A 6%-ot kitevő különbség (az 1921-es 0—10-es, az 1931-es 10—20 évesek között) 8.000 gyermek halálát jelenti. Nyolcezer a harmincezerből. Másszóval, minden negyedik gyermek meghal, mielőtt 15-ik életévét elérné.

Ez a földnélküliség, az alacsony munkabérek, a munkanélküliség és a velük kapcsolatos élet és kultúrviszonyok szomorú mérlege.

★

Holott minden lehetőség adva van, hogy a fejlődés irányát megfordítsuk. Elsősorban az agrárreform megindulásánál, tervbevétt, de föl nem osztott földek fölosztására gondolunk. Ezek területe 770 ezer hold, ebből 210 ezer a szántóföld. Azonkívül itt vannak még a lecsaplatlan mocsaras területek. — A közlekedési hálózat kiszélesítése, a hirhedt bánáti és bácskai utak kiépítése nem csak töméntelen munkaalkalmat jelentene, hanem távolabbi gazdasági hatása az életszínvonal nálunk oddig még nem tapasztalt emelkedését vonná maga után. Meg van a lehetőség arra, hogy Vojvodina olcsó villanyáramhoz jusson a Péter és Sándor király esaternákon való duzzasztó gátak emelésével. Ez lehetővé tenné a villanyvilágítás eljuttatását minden faluba és tanyára és az ipartelepek egész sorának kiépítését. Ezekre van Vojvodinának, Vojvodina népeinek szükség. Teremtő, alkotó munkára. A pénzügyi alap is megteremtődne, ha megfelelő adópolitikával Vojvodina tervszerű gazdasági emelését lehetővé tennék.

Mindennek kikerülhetetlen és nélkülözhetetlen előfeltétele az egész ország, különösképp Vojvodina népeinek általános, nemzeti-, faji-, vallási különbség nélkül politikai és gazdasági, haladékszellemű összefogása.

Pálóc Miklós

- 1.) Hid 1938. 301 old.
- 2.) A nagyközségek kategóriájába soroztuk minden 7.000 lakoson fölüli községet.
- 3.) Kikerekített számok.
- 4.) L. a cikk végén közölt számadatokat.
- 5.) A városi lakosság növekedése 37.000, ebből Noviszád 24.000.

★

	1921	1931	+ növekedés — csökkenés	%
Vojvodina				
Összlakosság	1,364,527	1,423,291	+76,764	5,7
Városok	319,552	369,842	+50,290	16,9
Nagyközségek	247,955	264,244	+16,289	6,5
Falvak	779,020	789,205	+10,185	1,3
Bánát				
Összlakosság	561,958	585,548	+23,590	4,2
Városok	109,364	121,891	+12,527	11,5
Nagyközségek	41,348	42,032	+ 684	1,6
Falvak	411,246	421,625	+10,379	2,5
Bácska				
Összlakosság	735,117	784,896	+49,779	6,7
Városok	210,188	257,961	+37,773.	18,0
Nagyközségek	206,667	222,212	+15,605	7,5
Falvak	318,317	314,738	— 3,579	1,1
Baranya				
Összlakosság	49,452	52,847	+3,395	6,8

Irodalom

- Botić Milorad: Poljoprivredni radnici u Bačkoj (Socijalni Arhiv 1938 I. 101.)
Csuka János: A jugoszláv agrárreform (Kalangya 1938)
Kis Flórián: Vojvodina történetének vázlata (Híd 1937/1938)
Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931 god
Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931 god.
Radnička Zaštita 1937/38
Socijalni Arhiv 1936/1937/1938
Statistički Godišnjak 1936

Széntúrók

December nyitánya. Kődös, szomorú, reménytelen délután közepe. A szuboticaí teherpályaudvar máskor vakítófényű ívlámpái csak félvakon pislákolnak. A hőmérő négy fokot mutat — zéró felett, de ezt a hőmérsékletet fagypont alattinak érzi az, aki rongyos kabátban, lyukas cipőben, foltozott, vékony nadrágban és leheletszerűre használdott micisapkában várja itt künn az idők múlását. A korai sötétség gonosz közönnyel takarja be a „faudvar“, benne a farakásokat, kocsikat, embereket, lovakat. Néha kocsikerekek nyikorognak, vad káromkodás csap fel, vagy lovak nyerítése vág bele a lengő ködbe. Nem messze mozdonyok tutulnak és az összeugró teherkocsik csattanása összefolyik a kilökődő gőz panaszos sustorgásával.

A két rakodópart közé ékelt „V“ alakú faudvar ragadós lattyakjában tűzifát raknak kocsikra szikárra dolgozott munkásemberek. A vagonokból kidobált fadarabok üveges huppanással hullanak a rakásra, ahonnan keztyűtlenül gémberedő kezek rakják fel a laposkocsikra a szálkás dorongokat. Reggel hét órától este hatig folyik itt a munka szakadatlanul. Kocsik jönnek, kocsik mennek. Szakadatlanul érkeznek a vagonok a fázós napokra készülő város állomására. A tehetősebbek síma gyertyánfát, vagy barna, egyenesre hasogatott bükkfát vásárolnak, míg a szegényebbjének csak dorongfákra, tuskókra, korhadttörzsdarabokra telik. A tél kegyetlen fenyegetése elől mindenki úgy fut el, ahogy tud. Nagyon soknak még hulladékfára sincs pénze. A december eleje kiszívja a zsebekből az utolsó parákat is.

A vagon sorok között gyengén fizetett munkások törik magukat, a rakodógátak tulsó oldalán pedig sötét élő árnyak mozognak. A fekete pontok hol itt, hol pedig amott bukkannak elő, lehetőleg mindig ott, ahol nem tartózkodik senki. Ha csak percekre is, őrizetlen marad egy-egy rakás fa, vagy megrakott kocsi, az illanó pontok mindjárt ott teremnek és néhány darab fával tovatűnnek a sötétségbe. Ezek a fekete pontok is emberek, rongyosgúnnyájú, éhes, elkínzott emberek. Ők az úgynevezett „széntúrók“, Ez az elnevezés azért ragadt rájuk, mert leginkább ott láthatók, ahol a kitisztított mozdonytűzhely nyomán a földön marad a ha-

murakás, benne sok-sok elégtelen széndarabbal, amelyek össze-szedhetők és eladhatók. A széntúrók keserves és rosszulkifizetődő munkával tengetik életüket, bizony nem csoda, ha közben olyan munkára is hajlanak, amelyet a törvény tilt. Ilyen munka a befutó favagónok, szénszállítványok dézsmálása, kisebb „elemelések”. Ezek a sötét pontok az emberi társadalom elhullottjai, az osztályharc öntudatlan sebesültjei — emberek, akiket rajtuk kívül álló okok kényszerítettek az élet legaljára.

Öregok, fiatalok, férfiak és nők. Betegesek, iszákosok, tehetetlenek, tudatlanok, védtelenek, letaposottak. Nappali munkájuk nem sokat ér. Ha akad is alkalmi munka: vagónkirakás, ládázás, zsákolás — ritkán keresnek annyit, amennyiből kitelne a legszegényesebb háztartás is. Hát ráfanyalodnak apróbb kihágásokra is. Élniök kell valamiből. Az asszonyok elhullott faforgácsot, fahévesot gyűjtenek és azt eladják olyanoknak, akik ugyan „gazdagabbak” náluk, de anyiok nincs, hogy rendes tűzifára telne. Néha leesik a rakodó kocsiokról egy-egy nagyobb darab szén, vagy a kocsisok között kiszóródik az aprós üzemi, vagy kovácsszén — mindez értékes zsákmány szegény emberek számára.

Télen az est már négy óra előtt beáll. Ilyenkor a széntúrók — mint Cooper Fenimore indiánjai — elszélednek a vagónok hosszú sora mögött. Az asszonyok és gyerekek a farakások között ügyelnek, ügyelnek arra, hol őrizetlen az árú. Halk füttyszó, vagy köhögés — ez a jeladás — és a magárahagyott fakupac mellett feltűnnek a pontok, mint szorgalmas hangyák. Ilyenkor eltűnik nyole-tíz hasáb fa, majd ismét mozdulatlan a tájék. Nem rizikótlan munka ez. Az ór, a kocsisok, a fa gazdája sokszor elkap egy gyereket, vagy asszonyt, esetleg felnőtt fiatalembert is. Ilyenkor nem ússzák meg jónéhány pofon nélkül. Ez a jobbik eset, mert ha a rendőr is előkerül a csetepatékra, bizony nem kimélik a rongyos élniakarót. Bicskázások is vannak itt néha. Az elkapott széntúró ijedtében, vagy tudatlanságában kést ránt, de ez legtöbbször csak fenyegetés, szurkálásra ritkán kerül sor. Az asszonyok sírással igyekeznek meglágyítani az ór, vagy a fatulajdonos szívét. Éktelenül sívalkodnak ezek a nők, jajgatásuk olyan keserves, hogy a legtöbbször nem marad hatástalan. Aki ezt a sorsot vállalja, nehéz követ emel fel. Elkéseredés, pálinka és nagyfokú nincsetlenség a munka főkéllékei.

Tizennégytől ötvenévesig. Tizennégyen alul még gyöngö a fahasábok cipelésére, ötvenen felül meg már rogyant aggastyán mind. Nedves, piszkos odúkban laknak, meleg étel alig jut a gyomrukba, a belső tüzet az alkohol szítja. Ez a lángoló ital, a szegény ember nektárja adja a hátorságot a munkához és a ki-tartást. Rongyosak és zárkózottak, nehezen hozzáférhetőek, szótlanok, analfabéták, nyomorékok, iszákosok, tüdőbajosok, sápkórosok, vérszegények, türelmetlenek, ellenségesek — így fest a nemes-társadalom eme csoportja.

Próbáljunk közeledni és érdeklődni életfolyásuk iránt. Talán sikerül!...

(H. J. Tizenkilencéves fiatalember. Az úgynevezett Jaszibarán lakik nagyapjával és nővérével konyha-kamrás odúban).

„A nagyapám lakatosmester volt valaha, egy alkalommal azonban megcsúszott, eltört a lába és sánta is maradt. Tönkrement. Apám és nagybátyám tartották és tartják el ma is. Apám szabóságot tanult, de a háborúban idegsokkot kapott és azóta reszket a keze és a feje. Katonának alkalmas volt, civilnek untaugh. Nem kapott munkát és fával ügynökösködött, persze csak kicsinyben. Ez se ment. Napszámoskodott, de reszketős keze miatt nem szívesen alkalmazták. Sokat volt munka nélkül, míg végre itt talált „állandó munkát“. Ekkor ivásra adta magát, sokszor olyan részeg, hogy napokig tehetetlenül fekszik a szalmán és úgy kell etetni.

Jómagam nagykoservesen végigkinlódtam három elemit, de azután rosszabbodtak a dolgok és nem járhattam tovább iskolába. A piacokon kosarakat cipeltem néhány dinárért, sátrakat raktam össze, árút hordtam a vasútra. Tízéves koromban agyhártyagyulladásal feküdtem a kórházban. Nyolc hétig voltam beteg. Azután mintha harapófogóval kihúztak volna a fejemből mindent — elfelejtettem írni-olvasni. Gyenge voltam és vérszegény, sem kifutónak, sem inasnak nem kellettem. Többször koldultam is. Végre bekerültem ebbe a társaságba és azóta várok... Hogy mire? Magam sem tudom... Tizenhároméves koromban feltámadt bennem valami vágy, hogy tanuljak, de nem volt hozzá, erőm, a körülmények is közrejátszottak, hogy tervem dugába dőlt. Nagyapám, néhány estén keresztül ismét megtanított a betűvetésre, de ennek most már semmi hasznát sem vettem.

Egy alkalommal vagonkirakodásnál segítettem és jutalmul két hasáb fát kaptam, amit zsákba bugyoláltam és este hazafelé siettem a zsákmánnyal. A városban lekapott a rendőr és hiába bizonygattam, hogy a fát nem loptam, mégis bevittek és csak másnap engedtek ki. Ez az eset félenkké tett. Most messzi elkerülöm a rendőröket és ha van valami „szállítmányom“, inkább megkerülöm a fél várost, de nem megyek keresztül főbb vonalakon.

Eddig hatan laktunk egy odúban: apám, nagyapám, két nővérem, egy koldús „albérlő“, meg én, de fiatalabb nővérem beállt egy gyárba munkásnak és azóta haza se néz. A másik nővérem meg összeállt egy vasútinapszámossal, de hamarosan szétváltak, mert az embernek családja volt. Egyszer itt résztvettem egy verekedésben is. Asszonyok marakodtak és amikor szét akartam őket választani, nekem estek és agyba-főbe vertek fadorongokkal. A vasúti őr szedett fel és a sebeimet a poliklinikán kötözték be. Ezt itt — a homlokára mutat — örök emlékül hordom.

Otthon szükösen élünk. Meleget csak ritkán eszünk, akkor is csak úgy, ha az öreg koldús összekotyvaszt valamit. Inkább szalonnán, meg „felvágott hulladékon“ élek, de nem szeretem az öreg főztjét. A nővérem nem szeret főzni, inkább egész nap a széndarabokra vadászik, azután eladja a városban. Van úgy is,

hogy nincs mit enni. Ilyenkor az ember összébbr húzza a nadrág-szíját és hallgat, meg reménykedik. Sokszor koldulásra kapunk rá, de mindenünnen elkergetnek azzal: maga erős fiatalember, mért nem megy dolgozni!

Hát igen . . . szeretnék valami tisztességes munkát . . . de iskolázatlan embert manapság még napszámossnak sem vesznek fel . . . mit tegyek?

(T. M. harmincéves özvegyasszony, a Szand-pálya mögött lakik egy szűk kamrában egyedül(?). Fahajgyújtó és széntúró.)

„Egyszer egy ujságíró le akarta írni az életünket — ennek hat-hét éve — sokat faggatott, de akkor nem igen felelgettem. Talán jobb, ha az ember beszél. Gyerekkoromról nem szeretek beszélni. Piszkos volt, csúnya volt, veréssel teli és éhezéssel búsan magrakott élet volt. A város különböző pontjain nőttem fel. Hol itt, hol meg amott ütöttük fel a tanyánkat. A hurcolódás nem állt sokból — felpakkoltunk a hátunkra, kerítettünk egy trագasot a két ágynak, ládáknak és vándoroltunk. Ugy éltünk, mint a cigányok.

Tizenhétéves voltam, amikor összeálltam egy napszámossal. Egy évig vadházasságban éltünk, azután megesküdtünk. Amint megesküdtünk, betegeskedni kezdett és hamarosan kivittük a temetőbe. Azóta a magam keserves életét élem. Nem tudok írni de a nyomtatott betűket olvasom. Ez nem sokat ér. Néhányszor bejárónó voltam, de nem bírom a parancsolgatást. Inkább itt fagyoskodom, mint sem tűrjem a szeszélyeket. Gyárba nem kapok munkát, mert mindenki ismer és azt mondják, ilyen csavargó-asszony nem tud gépekkel bánni.

Bizony sokszor éhezem. Ha éberem vigyáznak a vagonokra, vagy nem tudom eladni az összeszedett fahajat, meg kokszot. Kora reggeltől késő estig itt őgvelgek a placecon, de bizony sokszor hiába. Azután meg a férfiak el-elzavarnak bennünket, mondván: legyen vagyunk itt mi is, menjetek szolgálni!

Volt már, hogy mosni jártam úriházakhoz, de elkapott a hektika, azután vért is köptem, mint a megboldogult. Ugy is esúfoltak itt „hektikás“ és egyik ember sem akar velem összeállni, pedig még fiatal vagyok. Elkellne az ember. De hát mit csináljak . . . az uccára nem állhatok ki? . . . Nincs is ahozvaló gúnyám, meg arcom . . .

Hogy hová visz ez az út? Nem tudom, nem is akarom tudni és ha néha gondolok is erre, a pálinka segít. Mindjárt rózsásabbnak látom az életet, amely könyörtelenül tapos rajtam . . .

A vonatok füstje belehasít a csendbe. Kapuzárás közeledik és a fekete pontok eltűnnek. Ki erre, ki arra megy, amerre éppen hideg vacska, nedves odúja várja, a reménytelenség és kivetettség érzésével . . .

Schwab Miklós

Dévény

Dévénynél tört be Ady új dala, a lázadó, de magyar ének.

Új himnusz a verejtéknek és a magyar vérnek.

Kóbor igricek régi lantját belepte régen régi por.

Tán mégis megmozdul a vár alatt egy halott valahol.

Tatár csákány a koponyáján, alig hallani szavát: —

beh jó annak, kit ellen öldös és nem barát. (Gál László)

„Vitézek, mi lehet e széles föld felett szebb dolog a végeknél, hol kikeletkor a sok szép madár szól“ — ily ékes szavakkal virrasztott a végek felett a déli költő, a lantos világfi, Balassa Bálint. Erdekes szavakkal és éles karddal is virasztott népe fölött a néhai nemes és vitéz költő, a hősi szerelmes és elszánt kapitány. Mi lehet a széles föld felett emberibb és költőibb, történelmi emberibb munka, mint formálni, lanttal és fringiával formálni a lelkeket, hogy álljanak a végeken, megálljanak és strázsáljanak. Szebb dolog nincs a végeknél, ez ősi-gyepűknél, de különösen nincs szebb a Nyugati-átjárónál, Dévénynél. Bastya, barrikád az, hol süvöltve találkozott minden korban minden magyar és nem magyar; az volt az igazi végvár, eszmék barrikádja Dévény!

Dévény volt ezer évig az eszmék barrikádja, ország gyepűje, ahol kikeletkor a sok szép madár szól és gyönyörűen fakadt vér, tündöklő tavaszban, zordon őszön, botorul, de bátran. Ezer évig sajtó szimbólum volt Dévény. És Dévény nem veszett el tizenkilencben a párisi okmányokban; de elveszett a baráti, bajor Münchenben. *A magyar államiség eszmei integritásának legnagyobb Mohácsa volt a müncheni ajándék.* — Nem volt ennél fájóbb sebe soha a Dunamentének.

A végeken a török ellen veredtek, de a végvár-szellem dolgozott a nép akarata mélyén, hogy ezer évig kitartsa a bástyafokon a nyugatról aláaknázó megsemmisülés ellen. A függetlenség, az önállóság megszűnését jelentette a Közel-Nyugat német veszélye; a török áfium nem egyedül rokasztotta az erőket, a tatár tortúra eltikkasztotta a kutakat az országban, de mindig talpraszokott a nép. — Nagy élet akarások szunnyadtak a csontokban és a vérben. Forró kohóország volt a Kárpátok körébe zárt föld, olvasztón ölelt magához a talaj szlávot, dákot, morvát és magyart.

Új erőkért Anteusként nyúlt a földhöz és mindig volt ereje a küllelennel szembe szállni. Nem a török áfium volt a veszély, még az ország legszagatóbb perceiben sem, hanem a német maszlag. — Tíz évszázad német követeléseit rettenés nélkül verték vissza a végvári falak. A végvárszellem, a német ellen örökletes tulajdona lett a Dunamentén magyarnak és nem magyarnak.

Nyugatért küzdött, vérzett és elvérzett a nép, ugyanakkor a Közel-nyugat ellen küzdött a vérző nép, amelyet magába akart olvasztani és akar ma is az erőyes ellenség. Különös bal-

jes sorsú nép volt a dunamedencei magyar, Keletről kelt és sona nyugtot nem lelt nyugatvágyó lelke. A Nyugatot védte, barbártól, bajtól, tatártól, töröktől, egyszál kardal kezében és mikor tulajdon uraitól meggörnyesztve élt, és mindidáig úgy élt, akkor is óvta a Nyugatot, óvta véstől, téltől, jajtól és míg a Nyugatot háborúk között is bejárhatta az eszmék, tények, fények és színek, hős-meleg, ébresztő-derűs Golf-áramlata, hangok és muzsák röpködtek városaiban, távoli nagy kedvek szé- píthették történelmét, addig a szerb, magyar, horvát Dugovicsek, hunyadiak, Szondik, Kapisztránok, Zrinyik és Dobók — valami magyarázatlan történelmi felelősségérzettől és sorsvállalástól vá- lasztva — álltak a keleti strázsán, véreztek és pusztultak.

Am nemcsak védtek a Nyugatot, de akarták is áhitott és frigyelt levegőjét, ligetes tájait, tudományát, hogy ők is Nyu- gat legyenek. Keleti mély bánattal és sóvárgással hívták, de a Nyugat sohasem lehetett osztályrészük. Hiába! A nyugati- átjárónál állt acélfalként az ősi nagy ellenség és a kalandozá- sok kora óta, a Lech-i találkozó óta, Lehel vezér óta hiába száll- tak nyilak és énekek, ez az ősi ellen nem békélt és nem engedte a nyugatra szállást. A nyugati gyepüknél állt és hiába vonta tá- madások tengere és a népek legszebb sirályvai hiába szálltak a tengerek élén. Adázul és *őszintén* dúlt engesztelhetetlen harc magyar és német között. Nyugattá sohasem válhatott, mert a nemzeti létet pusztulással fenyegető germán henger elleni harcra kellett vér, velő, agy és szív. Történelmi fátum volt, hogy tíz évszázad viszályai özönlöttek a Duna-medence lakóssaira és töc- fénelmi végzet volt Odoarik és Nagy Károly népét keletre húzó- dásában ismét és ismét megakadályozni. — A magyar éppen keletiségének öröklött és őrzött tragikumát akarta a Nyugat szellemével átlényegíteni, de ott állt konokul Dévény, a másik arcú Dévény, az ellen, amely éppen keletre akarta életterét kiteríteni és a magyar ott megrekedt a harcban. Dévéynél védte pusztító lázaktól a nyugatot és Dévéynél védte önma- gát, a visszazúduló ártól. Dévényen túlról ezer év óta tör elő hódító odvakból Odoarik serege; az Európa-sorsú magyarság, a gyepü-nép, végvár-nép, barrikád-nép bizony, cleve elrendelt ho- rizontú tömeg, hasonlíthatatlan helyzetű, testvértelen és egye- temes pajzs-nép, és nagyon-nagyon szerenese nélkül való. Kül- detett és sorsát vállalta. Kényszerből és kurucos kedvből. Dévény volt az átfalút és szimbolikus esatater, ahol a magyar ezer év óta vívja harcát életének nyugatra fordításáért és a Dévényen túli világ keletre húzódása ellenében. Így Európa keletét és déli felét is védte, sorsa így rendelte, hogy őrizze azt, hogy Odoarik serege át ne járja Európa tereit.

Századok múltak és az idő nem változott. A harc nem szűnt, de állt századok múlásán túl a nép fölött egy úri osz- tály, „történelmi“ osztály, amely soha nem tudott népsorsú, történelmi lenni, és soha nem tudott egészen egy lenni a nagy ellenség ellen. Ez az osztály, bizony lecimborált olykor az ősi

ellenféllel és tépte saját népét, de különösképpen vitézkedett, hogy a nagy nyugati kiáltások ne jussanak bevattázottfülű magyarokhoz. A Dévényen-túli világ nem hömpölygött alá a Dunamedence népirore, de a magyar Nyugat-vágy forgácsokban fonódott a szive köré. Holott a franciák 1789-e elsők közt is elsősül a Martinovicsokat, a Kármánokat intette meg egy kiskaté erejéig és a Vérmező árkáig.

A magyar lélek, a Dunamenti történelem tragikus törése a Dévény-szimbolumban realizálódott. *Itt állt a nép, hogy homlokát nyugat felé fordítsa, de az úri osztály, a „történelmi“ osztály az ország állami életének, függetlenségének, szabadságának, történelmi jövőjének egyedüli ellenségével cemende-cimboraságra lépett és a nyugati átjáróra nem engedte szállni a népet.* — Néha, mikor jogait, — előjogait — féltette, felkelt ez az úri, földtartó osztály, szabadságáért kardot rántott, ha kellett, föl-kent királya ellen is, de a törés, a szakadék, áthidalhatatlanul és olthatatlannul élt a népben, sorsban, életben és történelemben. A nép a legvéresebb belső történelmet élte Európában — harcolt, harcolnia kellett a „történelmi“ osztály ellen is. Kétfelől küzdött és kétfelől volt Dévény-szimbolum. Két pogány közt, egy hazáért omlott ki a vére. A történelmi feudális osztály, ez az év-szazados „jobboldal“ is Dévénynél állította meg a hadnép és pór-nép és polgárság emberszomját. Parlagi föld maradt, kár-hozatcsan, holott pálmát álmodott a Hortobágyra is. És mégis, ezernyi viszály és balszerencse között, e törés és meghason-lottság ellenére is úgy élt, mint a függetlenség, nemzeti sza-badság bajnoknépe. S az volt valójában. *Az idegenek, kisebbsé-gek elnyomása a történelmi osztályok kizárólagos műve és mes-terkedése volt. Az a magyarság, a jobbágymagyarság, amely védte Európát és önmagát is a német inváziótól, nem a föld-rajzi Európát védte, hanem a szellemit, az Európa-szellemet. A germánság veszélye az Európa-szellem veszélye volt minden-kor. Az Európa-szellem a népek békéje, a Dunai népek békéje.*

Népek hazája, nagyvilág! — a magyar Szózat kizengése, szférák szimfoniája. Ez a feljajdulás amikor a magyart siratja, a népek közös Európa-hazáját mutatja fel a fellegeknek érekar-ral a Költő. Ezt az Európa-hazát védte a nép, olykor urai, törté-nelmi osztályai ellenére, mert önmaga is kedvét lelte az Európa-szellemben, ebben akarta fürkészni Isten szabad egét.

Európai hivatást vállalt és nem önhibája, hogy vágyai teljesületlenek maradtak.

Magyarország történelem gázlóinak vonalába esik, ka-tonai utak, szellemi áramlatok átlóinak metszőpontjában, gaz-dasági erővonalak gépontjaiban, történelmi és földrajzi fókusz-ban fekszik. Geográfiai adottságaiból következik, hogy Európa számára nem közömbös ennek az országnak hovaferdulása. *Nem közömbös Európára, hogy ezt az országot úri osztályai egy kata-klizmussal fenyegető hatalom kényéhez láncolják, mint annyi-szor tették a múltban.* A felvilágosodásra, polgárosodásra, emel-

kedéscsere gazdasági biztonságra, nyugati szellemű embermértóság elismerésére vágyó népet az úri osztály gőgje és födbirtokai üttötték el jogaitól. Holott ez a nép mindig kész volt védeni a nemzeti szabadságot a nagy közös ellenséggel szemben, pedig nép volt csupán; a nemzet fölötté állt és kivüle: kevélyen, elzárkózottan, magasan és úri-szépen. Ez a torz és tragikus törés személyesült meg a legnagyobb magyar apostolban, aki csakúgy Dévénynél akart betörni hazájába „új időknek új dalaival.“ S nem véletlenül, költői kiváltságból. Hanem prófétai büntudattal és bűnbánattal, a multakért és minden jövőendőért.

Beengedték-e a költőt Dévénynél új időknek új dalaival? Hiszen azért rivallt ősi dalt, mert ősi bánat volt, amit sirt a dévényi országkapunál: Nyugatot akart hozni ifjú sziveknek, a német ellen, a barát ellen, aki csak ölni tudott mindig és a grófi szérűk ellen, amik ott torlaszták el az utat Dévény felé.

Dévényt most elrabolta a barát, aki ellen és akiért ezer évig vérezett, élet helyett mindig halál volt a barátság ára.

Dévény elesett, ezzel szemben áll még a zsidótörvény javaslata. *A fekete mágia bűvészinásai a jobbagymagyság millióinak embervágyát akarják közömbösíteni.* Uszály-kormány muszáj-törvényt áldoz idegen hadúr oltárán, parázna nászban köti magát perverz babonát terjesztő idegenséghez, már lelki hűbéreség jármába hajtja fejét — és minden hiába. Ez már nem segít.

A múlt században a magyar föld kisebbségit bujtatták mindig a néptest ellen, majd a magyart a kisebbségek ellen hajszolták. A magyar népi megmozdulások pedig mindig együtt emelkedtek a többi népek buzogásával s mindig azok ellen, akik közösen voltak ellenség, az urak osztályországa ellen, a német ellen.

Az európai demokráciának csak egy feladata van: megakadályozni, hogy egyetlen katonai hatalom eluralkodhassék, megakadályozni a Németközépeurópa kikiáltását, talán éppen Pozsonyban, ahol egykor egy Felsőbükki Nagy Pál szólt a nemesség felé európai szóval s ahol Kossuth írta az Országgyűlési Tudósításokat.

A magyar nép mai vezérlő nemesei azonban legalább most ne feledjék a közeli példát: a csehek és szlovákok köztársaságában a demokrácia letiprása után még a hazaárulás gyalázata árán is öncsonkító operációval hajlandók voltak irhájukat menteni az antidemokrata urak. Ezután pedig az ország szuverenitásának feladása és sok egyéb, nyomdafestéke nem kerülhető esemény következik el. Szudéták pedig, hajh, be nagy számmal vannak még és agráriusok, Beránok, másutt is. *A szudétizmus új politikai fogalomra ragályosodott.*

Egykor a magyarországi szerb kisebbség nagy férfiai, Miletić, Polit-Desančić, sőt korábban, a nagy Prosvetitelj, Dositelj féltő szemmel néztek és gondal gondoltak a Száván túli kis szerb földre, demokráciát, szabadságot, emberséget áhítottak a hegyek közé lehelni. Szabad legyen most a jugoszláviai magyar kisebbség demokratáinak átkiáltani minden határon és egybevegyülni minden ország demokratáinak hangjával: Résen legyünk!

Fekete Béla.

Szuezi regénye

A Földközi-tenger, a rómaiak Mare Nostrum-ja (a Mi Tengerünk) az ókorban és mélyen a középkorba nyúló időig „a világ közepe”. Egyiptemjak, föníciaiak, karthagoiak és görögök e tenger hajosai és kalmarjai. A Földközi-tenger horizontját a mediterrán ember mélyíteni-tágítani akarja, a látóhatár abroncsait széttörni és új vizek felé fordítani a gályák evezőit. Egy kijárat van „Herkules oszlopai” között, a mai Gibraltár, a mór világ Gabel-al-tar szorosán át az oceán végtelensége felé. De hová evezzen a végtelenségék felé a gálya a tányeralakú világon, talán, hogy a tenger árja luzza a melybe, vagy a vizek határán túl az ürbe zuhanjon? Nyugatra nem, de észak felé vonz a nagy sziget. Cézár korában a mai brit sziget még barbár föld. A Kelet, a napfényországok fűszeres levegőjű világrésze esábitóbb föld hódító hajósnak és kufároknak: Arábia, Mezopotámia, India! És ahogyan Afrika keskeny földnyelven átfolyik Európába és azon túl északabbra, Európa sarkaival összevegyül a Szinaji félsziget, amely északközi a három világrészt, mint eget a földekkel, a Szinaji föld, ahol istenek születnek. De az igazi út nem a szárazon vezet; a tenger, a Földközi tenger az igazi országút. Ez a tenger azonban Alexandriánál megtorlódott, mint egy törhetetlen gáton. Az emberi ügy és számítás, stratégia és kereskedelem, lóréz és fantázia már akkor gondolt a keletre vezető tengeri úttal; Alexandria mellett csatornát ásni és összekötni a bibliai Vörös-tengert a Földközi-tengerrel. Átjárót kelet felé, India felé!

A Fáraok, a nagy kőműves uralkodók már Krisztus előtt 14 évszazaddal terveztek egy csatornát a Nilustól, az egyiptomi föld folyam-istenétől, a Tízta tóig és tovább a Vörös-tengerig. Stratégiai okok gondoltatták ki II. Ranzesszel e csatorna tervét. A nagy terv nem sikerült. A Kr. előtt VII.-ik század megcsodálta egy csatornaépítés kezdetét. Grandiózus volt ez a nagy csatorna, egyiptomi meretű, véres, rabszolgás, mai szóval elve „munkatáboros”. 120 ezer ember vére hullott a csatorna ágyába. 120 ezer ember élete sem engesztelte a föld isteneit. Nem áshatták végig a csatornát, bár a Ptolomeuszok uralkodása alatt is folytatták a munkát. Kleopátra korában már belepte az iszap és a feledékenység. Amikor a római sas a barbár bárdok csapását alatt lehall, már senki se emlékszik a műre. Ügyeskedő arabok, Jmár kalifa vezérének. Ánosnak vezetése alatt újra kezdenek egy csatornát építeni Keirótól a Vörös-tengerig. Gabonát szállítottak a csatorna széles hátán. Azután ez a csatorna is megszűnt hajóút lenni, a századok elfeledték.

A történelem későbbi folvamán a csatorna eszméje többször is felemaril, azonban megoldást ez a kérdés egész a tizenkilencedik századig nem nyert.

A 18-ik és 19-ik század a gyarmatosítások kora. Az imperialista hatalmak megkezdik a világ elfoglalását. Háborúk szünettek a szuezi gondolatot. Napoleon kontinentális bojkotja a brit, oroszán ellen kevés volt, az oroszán megrázta sörényét és a bojkot szétmállott. Napoleon kéze nem ért el Indiáig. Ezt végrehajtani indult el Napoleon. Egyiptomba, azonban a kívánt földre nem ért el. mert a katonai léngészt

legyőzte a sivatag. Napolcon is gondolt a szuezi csatorna felépítésére, de technikai eszközök hiányában erre nem került sor.

1858-ban egy osztrák mérnök Párizsban benyújtotta a szuezi csatorna tervét. Azt el is fogadták, de ő időközben meghalt. Terveit Lesseps Ferdinánd vásárolja meg és hozzálat a nagy műhöz. Először is pénz kellett. Kétszázmillió frank tőkével részvénytársaságot alapít. A részvényeket franciák veszik meg. Az egyiptomi alkirály a Társaságnak 99 évre szóló koncessziót adott, amelynek kiforgása után a csatorna Egyiptom tulajdonába megy át. Anglia megskedni kezd és ennek tulajdonítható, hogy a szultán a tervezetet csak hosszú huzavona után hagyta jóvá.

1859 április 25-én kezdődött Fort Saidnál a csatorna építése. A szerződés szerint a Társaság csak egyiptomi munkásokat alkalmazhatott. Azenban a fellahok nyomorúságosan pusztultak, helyettük európai munkásokat kellett hozatni. Úgy látszik az európai proletáriátus a fellahnál is igénytelenebb volt.

A nagy nap 1869 március 28-án következett be. Az ember kez az imperializmus, stratégiai elvek kijavították a geológiai alakulás szépséghibáját. A gázsi kozmetikát a tőke és az expanzív katonai hatalmak hozták létre. A gondolat hiába szárnyalt, a beteljesülést a részvények hozták meg. A tőke beleszólt a világteretésbe és a Földközi-tenger vize egyesült a Vörös-tengerrel. Afrika sziget lett!

A szuezi csatorna 161 km. hosszú, 60—100 méter széles. Az építés 19 millió font sterlingbe került.

A tudomány, technika és civilizáció hármasszövege keltette fel a tőke éberségét és figyelmeztette a tengerből felmerülő óriási üzletre. Hamburgtól Bombayba, a Jöreménység-fokának megkerülésével 11,220 mérföld az út. A szuezi csatornán át 6,420, 45 százalékos megkérülés! Ez az út még több kolónia, még több gyarmatszerzésre ösztönözte az európai hatalmakat, a gyarmatok közelebb jöttek az imperialista államok dokkjaihoz.

1932-ben 5,032 hajó kelt át a csatornán, 262 ezer utas fizette le az illetéket Port Saidnál. A szuezi részvények a hadiipar mellett a leghasznoshatóbb vállalkozás. A Társaság jövedelme millió francia frankban a következőképpen alakult:

1886-ban 42

1914-ben 125

1927-ben 784

A csatorna már 1873-ban nemzetközi vitára ad alkalmat. Anglia a legjobb című imperialista hatalom már 1875-ben megvásárolja az egyiptomi császár részvényeit és urrá lesz Suez fölött. A Suez fölötti uralom a világ fölötti uralom kulcsa. A Földközi-tenger az ókcorban „a világ közepe”. A világ azóta kitágult és összeszűkült, a Földközi-tenger most is a világ közepe, a Suez a földközsinórja, s aki a Földközi-tengeren uralkodik, a világ siető stratégiai bázisában — az nagy fiú (angol—olasz meccs)!

Az eredeti koncesszió szerint a díjszabás minden nemzet hajójára egyforma és a csatorna „semleges út”. Az angolok idővel egyre több jogot igényeltek, még 1888-ban Konstantinápolyban Anglia, Németország, Ausztria-Magyarország, Franciaország, Spanyolország, Hollan-

dia. Olaszország, Törökország és Oroszország konvenciót írtak alá, amely szerint a csatorna „örök időkre szabad és nyílt, háborúban és békében“. A világháborúban az angol csapatok vették át Szuezi katonai védelmét és azt elzárták a központi hatalmak elől.

A szuezi kérdés, amelyet Olaszország felvetett, Franciaország ellen irányul, de Angliát érinti. A Társaságot túlnyomórészt franciák irányítják, katonailag Anglia őrködik fölötté. Európa kapujában a britek állnak. Ha ezt a világhatalmi helyzetet az angolok — Chamberlain római útján — feladják az olaszoknak a franciák kárára tett engedékenységgel — a brit világhatalom tücsúzhat a tengertől. Európa sorsa a szuezi-részvényekben van most. Ha a Közép-tenger és ezenkívül a Spanyol föld fasizálódik és olasz érdekerületté lesz aposodik — Európa emelheti tenyerét a nap felé: Ave sole! Ave Europa!

A szuezi vállalat igazgatóságában egy hollandi, tíz angol és huszonegy francia gentleman ül. Olaszország részesedni akar a profitban, méginkább az angolokat akarja hatalmi helyzetükből kitűrní. Megkéséit a világ felosztásánál és most lézasan akarja a mulasztottakat behozni. Egyiptomtól vasútvonal megy a szuezi csatorna felett az anatóliai, bagdadi és hodzsaszi vasutakhoz, a csatorna másik felén Arábia és Mesopotámia angol érdekelttségű földek és azon túl ott vannak a moszuli petróleumforrások. Az angol katonák nem mozdulhatnak el a csatorna partjáról! A csatorna légvonalában fekszenek Palesztina és az angol Ciprus szigete. Az angolok gyarmatbirodalmának kulcsa Szuezi. A csatornánál tehát Olaszország Angliának üzent hadat és nem a franciáknak. Chamberlain nem csinálhat még egy Münchent Rómában. Az esernyővel együtt az angol világhatalom is ott maradhat Mussolini dolgozószobájában.

Fekete Béla.

Estebéd Salamancában

Pontosan ott vagyok. Kilenc órákor a Grand Hotelben, a Plaza del Poeta Iglesias-on. Rengetegen vannak. A bejáratnál a forgoajtó üvegtáblái tündökölnek a visszavert fényben. Az előcsarnok falán két életnagyságú fénykép, egész alakban, Hitler és Mussolini. Hitler hajadonfótt, mindig hajadonfótt, Musolini rohamsisakban, mindig rohamsisakban, mindig fedett fővel, már spanyol grand.

Szemben velem egy bájos nő, balra is egy, jobbra is egy. Feszengek. Francia vagyok. Köztudomású, hogy . . .

Semmi kétség, azért ültettek így ezen a vacsorán, ahol számos polgári és katonai hatósági személy van jelen, olykor ellentétes felfogásúak, hogy ne kérdezősködhessenek szomszédtól-szomszédig olyan témákról, amelyekről nem szabad beszélni egy ünnepi fogadáson. Azért még van egy eshetőségem. Szeretném megpróbálni, hogy beszéljek nőekkel, akikből oly keveset látni Salamancában.

Semmitmondó társalgási fordulatok, a széptevés megszokott

kedveskedései után az irodalomról kezdünk beszélni.

Hála a könyveknek, a vélemények mindig személyesebbek, a válaszok lendületesebbek, őszintébbek, az állásfoglalások határozottabbak lesznek.

Egyik regényírótól a másikig, a véletlen utoljára is az angol írókhoz vezet. Katherine Mansfield végletesen kifinomult művészetéről beszélünk, amely szinte átmagasztosult a tébécétől.

— Katherine Mansfield, — mondja a velem szemben ülő fiatal nő, aki a spanyol főnemességhez tartozik, akárcsak két szomszédnőm, — rajongok érte, uram. Micsoda finomság, mennyi emberiség, minő gyöngédség, igaz? Rajongok érte, igazán . . . Újra és újra olvasom . . .

A második pecsenyénél és a harmadik fajta bornál tartunk. A társalgás egy pillanatra megakadt. Katherine Mansfield rajongójához fordulok.

— Azt hallottam, asszonyom, hogy a salamanceai társasági hölgyek végignézik a foglyok kivégzését . . . még a fogházban is . . . elmennek oda . . . a maguk jószántából. Igaz ez?

Jobboldali szomszédnőm azonnal válaszol. Hűvös arnyalattal a hangjában kérdi:

— Ilyen érzékeny maga?

— Alkalomadtán, de lényegében nem, legkevésbé pedig olyan nővel szemben, aki végignézi az agyonlövétéseket csak úgy a maga gyönyörűségére.

Kezem megremben a tányérom szélén. Katherine Mansfield híve mosolyogva közbeszól.

— Épp eleget szenvedtünk hozzá, hogy kellemesnek találjuk még mi nők is, ha látjuk, hogy pusztulnak könnyörtelen ellenségeink.

— De fegyvertelen embereket . . . olykor vaktában elfogott gyanúsakat . . . akik maguk is spanyolok!

— Dehogy! Gyűlölnék bennünket.

A fiatal nő kihívó tekintettel szögezi rám szemét. Pillantásában hirtelen az a gyűlölet villan meg, amelyről maga panaszkodott. Nem megy bele abba, hogy egy kalap alá vegyék saját társaságát a lázadó tömegekkel. Semmi közük egymáshoz.

— Gyűlölnék bennünket, — ismétli.

— Bizonyára nincs igazuk, azt hiszem . . . és magának kedvetek benne, ha kivégzik őket. Megenged egy kérdést? Maga például mit szenvedett, személy szerint maga, ebben a polgárháborúban?

— Mintha nem tudná! De nem gondolja, hogy túlságosan kíváncsi?

— Bocsásson meg asszonyom. Szeretnék megérteni, megpróbálok, hogy megértek bizonyos dolgokat, amelyeket nem vagyok képes elfogadni.

— Maga nem spanyol. Hogy is érthetné?

Eltűnődik, magyarázatot keres.

— Mi itt vagyunk. Én például madridi vagyok. Nem térhe-
tünk vissza a birtokainkra.

A szó nyomán elhal a beszéd.

Birtokok.

Ósi uradalmak, nagy-nagy reneteg uradalmak derengenek
fel az emlékezetben, ódon úriházak, magas ablakaikon moszkító-
hálóval, vadászterületnek fenntartott földek, ha már amúgysem
művelik őket . . .

Megkérdem:

— Ez az egész?

Éppen elég, — mondja kis rideg hangján szomszédnőm,
kényeskedve, akár egy infánszó. — Különbön is elfelejti a szá-
mtalan kegyetlenséget, amelyeket a vörösök elkövettek.

— Biztosíthatom, egyáltalában nem . . . De hát miúgy iga-
zolja-e a salamancai hölgyek kíváncsi jelenlétét ezeknek a sze-
renesétleneknek a kivégzésén? Az imént könyvekkel kapcsolatban
humorizmusról beszélt! . . .

Katherine Mausfield híve most már megbokrosodik:

Úgyan! Maga, ügylátszik, nem szereti a nagyvilági nőket.

— Érzenyebbeknek tartottam őket . . . épp azért, mert
műveltek.

— Higyje el, nem mi vagyunk az egyedüliek, akik végigné-
zük az igazságszolgáltatást. Ez nem a mi kiváltságunk. Ami en-
gem illet, én nem ragaszkodom hozzá. Legfeljebb nem megyek el
többet és kész.

Baloldali szomszédnőm felsóhajt. Sóhajt, de nagyon nyugodt
marad. Gyászban van, mélyen kivágott gyászruhában. Felém
fordul.

— Én láttam, igen, én, és felelek is magának. Ezek közül két
milliót kellene főbelőni. Fogok is még kivégzést látni, a magam
jószántából, ahogy maga mondja.

— Nem, asszonyom. Nem hiszem, nem akarom hinni. De meg-
jegyzem a számot. Szerény kívánság. Queipo de Llano tábornok
nyíltan kijelentette, hogy a spanyolok felét ki kell irtani. Remé-
lem, magának is ünnepnapja lesz, ha sikerül . . .

A fejek megmozdulnak, felénk fordulnak, mintha egy várat-
lan szellő fűszálakat hajlítana egy irányba. Semmi kétség, túl-
mentem a határon. Ekkor azonban a pincérek, akik úgy ragyog-
nak, mint megannyi tengernagy, az édeseséges tálakat kezdik kö-
rülhordani. Pezsgős üvegek durrannak, a terem mind a négy sar-
kában. Kivégzések messze és a szomszédban, mind belevesznek az
ünnepélyes estebéd végének vidám hahotájába, nagyvilági embe-
rek között.

Marcell Sauvage

Tudatlansággal egy házban lakik a gonoszság.

Mely követ sokszor hengergetnek meg, nem mohosodik.

(Magyar közmondások)

A japán propaganda

A japán katonai klikknek a Tanaka-programban lefektetett tervét ma Kína meghódításának kísérletében jutnak érvényre. A legújabb japán propaganda pedig rámutat arra az útra, amelyen ez a fiatal imperializmus a közeljövőben haladni akar. Az angol királyi impérium ezen féltve őrzött és nevelt gyermeke ma komolyan fenyegeti pártfogójának érdekeit. A nemrég nyilvánosságra hozott hét pont azt jelenti, hogy Kína leigázása Japán ázsiai vezető szerepéért folytatott harcának csak első szakasza. A hetedik pont így szól: „Kína gazdasági életét Japán segíteni és vezetni fogja Keletázsia közös megvédése érdekében.“ Keletázsiahoz tartoznak az angol, francia és holland gyarmatok, az indiai és a Csendes óceán.

Az imperialista hódítás katonai keresztülvitelét a kiküldött kémek és ügynökök raja előzi meg. A propagandának erről a fajtájáról a Journal de Moscou érdekes adatokat közöl. „Senki előtt sem titok már, hogy a francia Indokína, Sziám, Holland-India, a Távolkelet angol gyarmatait nem is említve, tele vannak japán kémekkel. Rengeteg japán tartalékos tiszt dolgozik mindenütt: moszdákban, borbélyműhelyekben, raktárakban, stb., ahol a japán hódítás lehetőségeit tanulmányozzák. Japán „halászhajók“ cirkálnak Távolkeleten és a tengerészetügyi minisztérium számára gyűjtik az adatokat.“ Evvel egyidejűleg a japánok gazdaságilag is igyekeznek kitűrni az angolokat, franciákat és hollandokat saját gyarmataikról.

A közelmúlt, de különösen a jelen bizonyítja, hogy a japánok nemcsak kémkednek és nem elégszenek meg gazdasági bomlasztással, hanem minden alkalmat felhasználnak arra, hogy a japán imperializmus számára lehetőségeket teremtsenek a fegyveres beavatkozásra. Elsősorban itt vannak a Csendes óceán apró szigetei, amelyek közül mindegyik fontos stratégiai pont. Egész Franciaországot izgalomban tartotta a Paracelsus sziget japán megszállásának kísérlete, mert innen a francia Indokína partjait sakkban lehet tartani.

Paracelsus, Formosa, Hainan — ez a japán imperializmus útja a Csendes óceán feletti uralom felé, de ezek egyúttal azok a várak is, amelyekből el lehet szakítani az összeköttetést Singapur és Hongkong között és meg lehet bénítani a francia Indokínát.

A kínai háború kétségtelenül Franciaországot érinti legkevésbé, mert Franciaországnak Kínában nincsenek nagy érdekeltségei. A kínai háború elsősorban az angol és amerikai tőkét fenyegeti. De, ha a japán militaristák terveit közelebbről nézzük, látjuk, hogy közvetve a francia érdekek is veszélyben forognak. A helyzet ismerői már most is figyelmeztetik Franciaországot, hogy nagy szükség lenne Anám partjain és a Kamrou-öbölben flottabázisokat építeni. A német ujságok már ma úgy írnak Kamroumról, mint a jövő francia Singapurjáról. A New-York Times

írja: „A Távolkelet eseményei követelik, hogy Franciaország erős flottabázist építsen ki magának.“

Azonban ha a jól megszervezett japán propagandát nézzük, világossá válik, hogy a francia Indokinát a veszedelem nemcsak tengerről, hanem Sziámból is fenyegeti. Erről ír Göring lapja is, a National-Zeitung, vázolvva a japán diplomácia tevékenységét Sziámban, amely gyors fegyverkezésbe kezdett japán segítséggel, úgy hogy ma 60 ezer embert tart fegyverben és 300 ezer tartalékkal rendelkezik. A japán pénzen emelt erődítések a francia Cambodge és az angol Burma közelében már ma világosan beszélnek arról, ami holnap bekövetkezhet.

A világ közvéleményét különösen lázba hozta az a hír, hogy Japán Sziám területén 110 km hosszú csatornát épít, ami Sziámot Bengál-lal köti össze. Ez azt jelenti, hogy Japán Szingapur megkerülésével tör az Indiai óceán felé. Erről a cseh Kotátka érdekes könyvében („Gyarmati politika“) ezt írja: „Sziámban — Szingapur megerősített hinterlandjában — a japán befolyás gyors ütemben nő. Japán ügynökök a sziámi császár udvarában, katonai kiképzők a hadseregben, tőke a bankokban és vasúttársaságokban, az egész országot átfogó kereskedelmi hálózat, a japán telepések és munkások ezrei, a maláji félsziget átvágási tervet, amelyek Szingapurt, a világ legnagyobb tengeri erődítményét ócskavassá teszik — mindez előhírnöke annak a viharnek, ami India körül a trópusi tengeren készül.“

Vegyük most ehhez a német gyarmati követeléseket, elsősorban Tanganyikát és joggal mondhatjuk, hogy a brit Indiai óceán, az angol Imperium Mare Nostrum-a fölött sötét viharfellegek tornyosulnak. Ugyanúgy, ahogy Japán, Németország is rávetette szemét a megerősítetlen belga Kongóra, a portugál Mozambikra. Mindannyiukat vonzzák angol Délafrika aranymezői, az olasz Keletafrika közelében — az Indiai óceán nyugati partjának közelében.

Mindezek a tervek ma még megvalósulásuk első szakaszában vannak. Erre jellemzők a mai propaganda és a revolverező fenyegetések. De az utóbbi időben történt engedmények Európában és Japán délkínai tevékenysége világosan mutatják, hogy a harc a világ új felosztásáért már elkezdődött

Szakács Gábor

*Csak a szőrét veti el a farkas, nem a természetét.
Ha a tó kiszárad, magától is elugrik a béka.
Üres kalász magasan hordja a fejét.
Piros alma is gyakorta férges.
Jobb dicsősegesen halni, mint ayalázatosan élni.
Hallgass olyan dolgot, kiben sok jó forog.
Nem mindenkor esik le a menykő, ha az ég zörög.*

(Magyar közmondások)

Gettóvirágok

A középkori zsidóüldözések során világgá szört spanyol zsidók. Kis, balkáni városokban még ma is élnek ősök gettóéletét. Nyomorúságuk, tudatlanságuk, elesettségük, minden képzeletet felülmúl. Az alábbi életkép egy ilyen balkáni nyomortanyát vetít elénk.

Ott született a Csiflik udvarán és Leának nevezték el. Ott nőtt fel a Csiflik nagy zsúfoltságában. Egyedülségre, elhagyatottságra azután igazán nem panaszkodhatott. Hiszen apja és anyja mellett ott aludtak a szoba macskakövezetén, testéhez szorulva és azt jó istállómeleggel ajnározva, testvérei is. Az egyik bátyja, Mesulám már asszonyt hozott magának, a kis Szol-t, a szomszéd szobából, az amál' Méir leányát és mert keresete azokban a napokban nagyon lepadt s a Csiflikben sem akadt több üres szoba, odahozta őt is és éppen a kis Lea mellé fektette a szalmára, mert szégyellős volt a kis Szol s Lea volt a szobában a legkisebb. Ott mellette szülte Szol a kis Dáriót is és Lea akkor tágranyílt szemmel nézte Szol halálos vergődését és rettenetesen eltorzult véres ágyékát. Már rég elfelejtette a szörnyű jajveszéklést és csak néha-néha, nyugtalan éjszakákon, álmolta fel a rettenetes képet újra maga elé a mélyből. A kis Dárióval éppen tizenegyen voltak a szobában, amit a tizenegy test teljesen kitöltött úgy, hogy csak szerenesének mondhatták, hogy bútorzat nem volt benne, hiszen éjjelenként kirakhatták volna az udvarra. Nem, a házimunkában aztán igazán nem törték magukat össze. Sem Diána, az anya, aki csak szombatoként nem mosott a családra, sem testvérei, a sudár Ráchel, a kis Estrelia, Sarina, avagy Estera. Volt még egy nővére a kis Leának, az elsőszülött Bienvenida, de ő már átköltözött a Csiflik egy másik szobájába, az újságárús Avram fiához, a villanyszerelő Nisimhez és csak látogatóba jött át hozzájuk. De volt Leának gyerektársasága is bőven. Hiszen Sarina és Estera sem nagyon vállalták őt még túl és bátyja, Leon, is ott játszadozott még sokszor vele szabad idejében az udvaron. De hiszen mindezt az emberpalántát csak az ő szobájuk adta. De a Csiflik udvarának mint ezt már Lea akár álmából ébredten is, el tudja mondani, összesen tizenhét ilyen szobája van és minden szobából nyüzsgöve özönlenek az udvarra reggelenként a napra-éhezett emberpalánták. Nem kell persze gondolni, hogy a Csiflik rettentő nagy, hatalmas kastély. Nem, egyáltalán nem. Egyenesen nevetséges volna ilyet állítani. Még elszégyelné magát. A Csifliknek nincsenek is magasra törő vágyai és csak azon igyekszik, hogy addig össze ne roppanjon ki-kihulló részei dacára sem, amíg egyszer, talán, talán századok múlva, de talán holnap már, felfüstölik minden poloskájával, tetjével és malária-szúnyogjával egyetemben és napos terraszokra telepítik át az összes Esztrellákat és Dáriókat. De addig igazán nem szabad nagyon ficánkolnia, mert, ha egy napon fáradtan összeroskadna, ugyan hová telepedne át a Méirek, Szolok és

Hajimek és Bienvenidák meg Lúnák sokasága. A Csiflik külöben sem nagyon ficáncol már. Vagy kétszáz esztendeje, hogy összeácsolták deszkatestét valamelyik török bég jobbágyai részére és ilyen tisztos korban még egésségesebb tüdővel sem illik már ficáncolni.

*

Az öreg Mordecháj már délután négykor hazajött aznap. Igaz ugyan, hogy az ilyen késő őszi napokon, amikor már rég nem aludhatnak a ház előtt, az ucca macskakövezetén, de bevonatnak már újra a szobába és megpróbálják ki a talajt, kifosztított spárgára az azuapi mosás darabjait, a piros dzsempereket és kék ciceruhákat és amikor már bizony a téli tüzelő beszerzése is gondokat okoz, hiszen más városrészekben már régóta vígan tüzelnek, míg itt hidegen munkálkodott a szoba közepén a nyitott mangál, amit egy szemétdombon talált petróleumos-kannából csinált a Mesulám; szóval az ilyen késő őszi napokon már korán esteledik és a sötétség nem is alkalmas nagyobb terhek cipelésére. Mégis roszkedvűen tért meg Mordecháj, az öreg amál, és morogva igyekezett kiegyenesíteni görbedt, rosz derekát. Még a megszokott köszönést is elfelejtette beléptekor, hiába hallatszott feléje a család kórusa:

— Salom! ?)

Estrella, aki nagyon megértette az öreg roszkedvét még azt is odakiáltotta: hazak!) de éppen ezzel robbantotta aktivitásba az öreg Mordecháj gomolygó agygózeit. Hirtelen szitoközönnel támadt a gyerekekre, akik egész nap csak lebzselnek és mindent az apától várnak, de elvetemültek, nem tisztelik már sem a szülőket, sem a munkaadókat, sem a rabbit, sem a hatóságokat. Isten büntetése ez a nyomor. Az elrugaskodott fiatalság vétkeinek büntetése az apákon és gyermekeken harmad- és negyediziglen úgy, mint írva vagyon. „Hazak!“ Ellenkezőleg! Hétrét kell görbülni a hatalmasok előtt, ha élni akarunk ezen a földön ezrediziglen.

De Estrella, az emancipált ifjak csiflikbéli 15 éves képviselője odavágta az öreg Mordechájhoz:

— Tiszteltük és megalázkodtunk a szülők és munkaadók előtt, amíg függtünk tőlük, amíg eltartottak. Ha nem tudod biztosítani a megélhetésünket, nem is követelhetsz tiszteletet és alázatot!

Mordecháj rárobbant a fiatalok seregére, ütötte-verte, zútvágta őket, ahol csak érte, de a szoba körülötte hirtelen kiürült, csak a tízéves Lea és az öreg Diána maradtak körülötte. Leroskadott most Mordecháj a rothadt szalmára és kifúltan sóhajtozott: más idők voltak, emlékszel-e még Diána, a mi fiatalságunk idején. És emlékeztek a régi szép időkre, amikor a gyerekek az apáknak az asszony a férjének, a férjek a rabbinak az uccán is kezetesőkoltak; amikor oldalt lapultak a falhoz a felnőtt férfiak is a feje alatt, hosszú kaftánjukban, ha munkaadó, vagy hatósági hatalmasság került eléjük az uccán.

— Csak a kis Lea maradt meg nekünk, csak ő a mi alázatos,

szerény lányuk. — dűnyögte az öreg, görnyedt Mordecháj, — azért Isten büntetése rajtunk, azért nincs munka és kereset.

Diana félve kérdezte:

— Semmi? Semmit sem kerestél?

— Két dinárt. Csak álltam a hídon, dideregtem, álldogáltam. Nincs, nincs munka. A fiatalok sem kerestek máma három-négy dinárnál többet. És aztán: Hazak! Még fűtőanyagot se hoztak a hegyekből.

★

Sarina, meg Estrella Ráchel nyomdokait követték, beálltak szolgálólánynak. Estrella tovább inaskodott a masamód boltban. Lea is kimaradt aznap az iskolából, minek a Leákuak az a be tudomány, amikor címehetnek a Dáriokkal és Hájimokkal a temető melletti szemétdombra. Amikor a napi turkálásért, konzervdobozok, rongyok, esontok kiválasztásáért ők is hazavihetik este a maguk dinárját. Lea dolgozó, kereső nővé serdült és kezét csókolta, híven az apai intelmekhez, a munkaadónak, hogy hosszú életű legyen e földön, e földi paradicsomban. Lea kislány, fejtel, rosszul táplált tíz éves lányka volt, akár a Csiflik többi puce-palántája, de csodálatosképen megőrizte még, magas kora dacára is, arca rózsáit, fekete szemének tűzét, koromhajának göndörségét. Sem pattanások, sem orbánc, fekélyek vagy vadhús-gumók nem éktelenítették el arcát s arca rózsája csak jobban elütött fehér, halvány, sáppadt arebőrétől, amelyen szinte ültöttek az apadt véredek. Szorgosan túrták fürgé kis kezeeskéi a fagyott szemétdombot. Nagy kincsekről álmódzott, amiket majd ő fog feltárni a zuzmarás bányából, hogy hazavigye őket és megörvendezesse a mogorva Mordecháj és gyerefantáziáját sorvadó álmait beletúrta a fagyott göröngyökbe. De tarisznyája még üresen fityegett a vállán és a piacra küldött társak sem tértek még vissza elhullajtott főzelék-szilánkokkal.

— Kalarábét „találnának“, — sóhajtott fel Mois. — olyanok vannak a piljár⁶⁾ Dávidnál, akár a fejem!

Lea épen pár lépést távozott a szemétdombról, amikor jólöltözött úr fogta át didergő, kéken-gémberedő ujjait.

— Gyere velem, kis lánykám, ne fagyoskodj itt hiába!

Lea megszeppenve nézett fel a bácsira, de látva, hogy a kézcsókolandók osztályába tartozik, illedelmesen kezét csókolta. A kötelességérzet mégis megszólalt benne.

— Nem hagyhatom itt a munkát.

— Mennvi a napszámod?

— Egy dinárt kapok.

— Megkapod. — mosolygott az úr, — és nem kell felvérezned fagyott ujjacskáid. Kapsz egy dinárt. Csak egy félórára jöjj el hozzám.

Lea arca felragyogott a esábító ajánlatra és illedelmesen indult el a jólöltözött úr oldalán.

★

Ráchel 17 éves sudár lánnyá serdült és épen 8 éve

szolgálták már ki a nagyságák rigolyáit. A nagyságák konyhái és a Csillik maláriafészke között oszlott meg hosszú kilenc éve és a Bienvenida most született kis Áronját olyan hevesen szorította kebléhez, hogy Bienvenida gyászában is felnevetett.

— Agyonszorítod még! Ha annyira kell, hát szerezz magadnak kis Áronkát!

Ráchel boldogan pirult el, ahogy maga elé képzelte a saját kis Áronkáját, de azután szomorúan mondta.

— Hogyan fogod táplálni? Nisimet agyonsújtotta az áram. Te még gyengélkedsz. Nem is állhatsz később se munkába a kis Áronnal a kebleden.

És Ráchel szerzett tejet a kis Áronnak és kis ingeket is és nagy magához szorította a kis árvát, hogy Bienvenida komolyan féltette erős karjaitól. Azután boldogan futott ki a havas, holdvilágs éjszakába.

*

A bögre tejek és a kis ingek elmaradtak és Bienvenida csodálatos változásokat észlelt Ráchel sudár testén. Nem szólhatott róla anyjuknak, mert éppen belépett a vén Mordecháj és area örömet sugárzott.

— Ma jó napom volt! Gesztikulált és kifeszítette rossz derekát. Egy költözködésünk volt. Öt dinár jutott rám és semmiért két dinár külön keresetem is volt. Hitközségi választások voltak és a milliomos Kalderon két dinárt adott, hogy rászavazzak!

Elégedetten dörzsölte kezeit bütykös ujjával, jólesően vakarta meg levetett bakkancsának nyomait a lábán, amikor Ráchel bedobbant és jajveszékelve dobta magát a piszkos szalmára.

Bienvenida feléje borult, de mikor kiküldte a szobából a többieket, akkor is csak keveset tudhatott meg az őrzöngő Ráchel-től, akinck testéből ömlött a vér.

— Nem mondom meg a nevét. Nem vehet el, nincs keresete. El kellett hajtanom a kis Áront, öthónapos drága magzatomat.

És fetrengett és nyivákolt és testéből buzgott, szökőkatapult a piszkos szalmára a vére.

*

A kis Lea testét csúnya kiütések lepték el. Szép arcrozásai lefogyadtak és bogárszemének tüze kialudt. Az ingyen-orvos vonogatta a vállát.

— Szifilisz.

És kidobta Diánát és Leát a rendelőből.

És még aznap felháborodva mesélte az esetet a kávéházban, barátjának, a jólöltözött úrnak.

— Gondold csak el a zsidősöpredék kihívó arcátlanságát! Tán nyolc éves vakares és szifilisz van. És még eljön és mutogatja!

*

Estrella Ráchel temetése után a fiatalok klubjába sietett s

az általános salom kiáltásra könnyes szemekkel, ökölbeszorított kezét magasra emelve kiáltott vissza:

— Hazak! Légy szilárd!

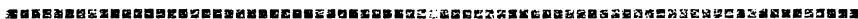
Lőrinc Péter

1) amál: hordár

2) Köszönés = békesség!

3) az ifjúság köszönési módja. Annyit jelent: légy szilárd!

4) piljar: kofa

A gyarmati kérdés

„A német népnek — írja Hitler a Mein Kampf-ban — nincs joga gyarmatokra mindaddig, míg összes fiait közös államba nem gyűjti. Ha a harmadik birodalom határain belül lesznek az összes németek, láthatóvá válik majd, hogy Németország nem bírja őket eltartani, és akkor majd magától értetődő lesz hogy idegen földterületeket követeljen”. Nemrégiben Göbbels az új német biblia fenti kinyilatkoztatását a következő szavakkal egészítette ki: „Nem tudunk sokáig úgy élni, mint most. Az egész világ bőségben él, mi pedig szegény nép vagyunk. El kell, hogy ismerje mindenki jogunkat és szükségünket a gyarmatokra annál is inkább, mert azok rabolták el tőlünk, akiknek azokra nincs szükségük

Nem ütött-e az óra, hogy életbe lépjen az „idegen földterületek birtokbavételének követelése”? A Népszövetségből való kilépés után, a Versailles-környéki szerződések megszegése után, a Rajna-mentő remilitarizálása után „az összes németek szuverenitásáért” folytatták a harcot. Gyakorlatban ez a harc Saar visszacsatolását, Ausztria és a szudéta vidék bekebelezését jelentette. A Mein Kampf programja igazi német pontossággal valósul meg. A „Volk ohne Raun” („A hely nélküli nép”) életteret teremt magának. A szeptember 30-iki események nem jelentik a német területi követelések végét. A szudéta vidék bekebelezése Hitler szerint az utolsó területi követelés volt Európában. Ma Németország egyre fenyegetőbbben és hangosabban gyarmatokat követel magának.

Gyarmatok tekintetében Németországnak mindig nagy nehézségei voltak. Ilyen irányú terjeszkedését akkor kezdte el amikor a gazdagabb földeket más erősebb „gyarmatosító népek” már birtokukba vették. 1876-ban Anglia és Franciaország nagy gyarmatbirodalom felett rendelkeztek. Németországnak ebben az időben egyáltalán nem volt még gyarmata. A gyarmatbirodalmak kialakulását a következő pár szám mutatja:

	Anglia		Franciaország		Németország	
	Km2 millió lakos		Km2 millió lakos		Km2 milliólakos	
1876	22.5	251.9	0.9	6.0	—	—
1914	33.5	393.5	10.6	55.5	2.9	13.6

Amióta fűjük Németország gyarmatait a területben a bár rú dióit a harminék helyen állt. Legnagyobb gyarmata Tanganyika volt 5 millió lakóssal, azután a német délnyugat Afrika 550.000 lakóssal, Kamerun 2 millió lakóssal stb. A 13 millió gyarmati lakós közül összesen 27 ezer volt német.

Kicélégítheti-e a gyarmatok visszaadása Németországot?

Hitler gyarmatokat követel, mert úgy hiszi, hogy azok megszűnésénél ez új Németország fejlődését gátló gazdasági akadályokat. A német iparnak szüksége van nyersanyagokra, amelyeket csak arany- valutaért kap. Gyarmatai birtokában könnyebben jutna mindezekhez. Azonban a német gyarmatok végtelenül szegények voltak. Tanganyika aranyat, pamukot, kávéat és kondert, Kamerun kakaót, pálmeolajat, kaucsukot és banánt termel. Délafrika természetesen terület. Németország mai bevitelének csak egy **százalékát** szolgáltatják a régi német gyarmatok. A Völkischer Beobachter világosan írja: „A modern gyárilap alapvető nyersanyagai a szén, vas, pamuk, kaucsuk és réz”, ezek a nyersanyagok pedig vagy nincsenek vagy csak igen kis mennyiségben találhatók a régi német gyarmatokon. De bőven vannak Belgium, Portugália, Hollandia, Franciaország, és Anglia gyarmatain . . .

Gazdaggá tennék-e Németországot más gyarmatok?

Megszüntethetik-e egyáltalán a gyarmatok egy nép nyomorát? Németország, ha gazdag gyarmatokat kapna, hozzájutna sok számára nélkülözhetetlen nyersanyaghoz, de a nyersanyagok birtokától a nép jólétéig még nagyon hosszú út van. Gondoljunk csak Svájcra, amelynek tulajdonképpen nincsen gyarmata és a nagy gyarmatokkal rendelkező többi országokra. Hogyan magyarázhatnánk meg Anglia kétmilliónyi munkanélküliségét? A gyarmatok azáltal, hogy olcsó munkaerőt jelentenek az anyaországbei munkásság érdekeit fenyegetik. A gyarmatok — el kell ismernünk — magasabb osztályt jelentenek azoknak a részvénytársaságoknak amelyek a gyarmatokat kizsákmányolják és emelik a szállítók hasznát.

„A béke és igazság nevében követelünk gyarmatokat“.

Mindenkinek tudnia kell, hogy a gyarmati kérdésnek semmi köze az igazsághoz. Gyarmatokat soha senki sem kapott valamilyen jog alapján, hanem mindig erőszakkal szerezték meg. Az utolsó, 1919-es felosztás az erő jegyében történt és minden kísérlet az újbóli felosztásra csak ezen az alapon történhet. A jog és igazság nevében csak a gyarmati népek követelhetik szabadságukat.

A békének sincs semmi köze az új területi felosztás! az Mindmáig az összes lényeges változások háborúk eredményei voltak. És az ellenfelek viszonyában semmi változás nem történt azóta. A piacokért és a nyersanyagok forrásáért való harc csak még tovább kiterjedt és a gyarmatok békos felosztásának eszméje utópia. A gyarmatok fejlődése azt mutatja, hogy a gyarmati vezetőtársak gazdasági érdekei minden háború nélküli új felosztás lehetőségét kizárják.

Hajdu Vilmos

MEGALKUVÁS

*Lehajtott nyakra nem vág karddal a hatalom,
ez oly szimpla igazság, hogy nem is tagadom.
Ne rúgj tüskét meztláb s hogy bölcs ember maradj,
légy padló, deszka, hídlás a csizmatalp alatt.
Mondd: üdvözlégy a dúsnak, s a zsarnoknak: így jó
és akkor lelked mélyén nem furdal semmi kígyó.*

*A jó ember mindenkor alázatos szerény
és hajlong is mivelhogy gerince nem kemény.
Beszédével nem véd meg nagy s tiszta elveket,
hogy ezt s azt mire véled, az néki egyre megy.
Nem tudja miben üt el fehér és fekete,
bálogni a fejével: ez lett a kenyere.*

*Így éltem én, megfontolt, előnyömhöz híven
s az erősökhöz vonszolt ravaszdi nyúl szívem.
Szívem, mely, mondják, némi irigységgel vegyes, —
de, aki pályám nézi: láthatja, egyenes.*

*Hogy csak egy példát mondok: egy szemtelen kölyök
egész orcátlan módon tegnap orcán köpött.
Mit gondolsz, hogy megvertem a pimasz gyereket?
Odébb álltam és feledtem az egész esetet.
Jól mondják, hogy békés és nyugodt a szellemem
s a talpnyalók sorában nincs senki ellenem.*

Bolgárból fordította: D. Boikliev.

Gazdasági szemle

Mindenki emlékszik még mit mondott Chamberlain a müncheni egyezmény után: „Nem szándékunk Németországot közép és délkelet Európában akadályozni, vagy gazdasági blokádot alá venni . . . Nem szabad megengednünk, hogy köztünk: és Németország között hadiállapot legyen”. A német sajtó dicséradíákat zengett Chamberlain „reálpolitikájá”-ról! Úgy látszott, hogy a két állam közti érdekszférák felosztásának semmi sem áll útjában.

Anglia külkereskedelmének tárgyalásánál az alsóházban Hudson a tengerentúli kereskedelem államtitkára szenzációs beszédet tartott. A beszédet a világ sajtó mint a nyílt angol-német gazdasági háború kezdetét jellemezte. Hudson a kormány segítségét követelte az angol külkereskedelem részére „azokban az európai államokban, ahol a tisztességtelen eszközökkel dolgozó német kivitel az angol ipar érdekeit veszélyezteti”. Hudson kétséget kizáró adatokkal a vázolta a német

módszereket. Pld. míg a búza világpiaci ára tonnanként hét silling, Németország tíz sillinget ígér. Nem titok, hogy a német kormány bőségesen segíti a kivitelre dolgozó gyárosokat és így azok jóval a világpiaci árakon alul tudják árúikat vesztegetni: „Sajnáljuk — mondta Hudson — hogy Németország módszereivel alá akarja ásni a világereskedelem mai rendszerét, hogy közép és délkelet Európában a totális kereskedelem új alakjait teremtsen meg. Az államiag segélyezett, dumpinggal dolgozó német kiviteli-politika sikereinek számláját a német nép fizeti. Mi nem akarjuk a kenyér árát megdrágítani, hogy Németországgal a román búzáért sikeresen versenyezhesünk.

„Kétségen fölül áll, hogy a mi államunk bármelyik totális államnál erősebb és hogy az előttünk álló harcból mi kerülünk ki győztesként. De elsősorban szükséges hogy gyáriparunk megszervezzük“.

Miken áll Hudson indítványa? A német dinamikus kereskedelmi szervezetekkel szembenálló angol kiviteli kartell megszervezését. Ez a kartell állami támogatást kapna és egyúttal a kivitelre dolgozó gyárak tőkéjét mozgósítva „**harci alapokat**“ teremtenének. Hogy ez az elgondolás nem csak terv, bizonyítják a szénbányatársulatok ilyen alapjai. Az új kiviteli törvény harmincöt millió fontot irányoz elő erre a célra. Hudson beszédét a következő szavakkal fejezte be: **Az angolok elfogadják a kihívást és megnyerik azt a játszmát, amit éppen a németek agyaltak ki!**

A német sajtó idegesen kérdi: „lehetséges-e egyáltalában ezeket a törekvéseket Chamberlain politikai vonalába illeszteni?“ A fasiszta körök, akik azt hitték, hogy a hivatalos angol politika Nagy Brittainia összes **uralkodó osztályainak** akarata kétségbeesetten tapasztalják, hogy Churchill, Eden és Cooper után jelentkeznek az ipar azon képviselői is, akik az angol birodalom érdekei ellen irányuló politikát nem helyeslik.

A náci kormány látja az őt fenyegető veszélyt és meggyezést keresni Schachtot küldi Londonba. Gazdasági fronton Hitlerék két csapattal dolgoznak: párt és semleges csapattal. Pld. Balkánra Dr Funkot küldik, Angliába Schachtot. Funk pártember aki parancsokat oszt. Schacht bukott miniszter, aki csak tanácsol. Londonba nem lehet a „totális kereskedelem“ megszervezőjét küldeni, hogy símitsa el a vizsályt, ami éppen az ilyen politika miatt állt elő. A totális államok ugyanazon cél elérésére több módszerrel és eszközzel rendelkeznek.

Schacht küldetése nem könnyű. Sok nehéz kérdést kell megoldania. A pénzügyileg gyöngye Harmadik Birodalom fél Angliától, fél az angol védekezéstől. A Német Nemzeti Bank elnökének meg kell győznie az ipari köröket arról, hogy közép és kelet európai német gazdasági terjeszkedés egyáltalán nem olyan fontos és legkevésbé sem olyan veszedelmes, mint azt Angliában hiszik és Schachtnak meggyezési alapot kell teremtenie ebben a vitás kérdésben.

Azonban tévedés lenne azt hinni, hogy Schacht csak ezért kelt át a La Manche-on. A németországi zsidók kivándorlásáról is tárgyalt. Göring a fasiszta parádicsom gazdasági diktátora és az egyedül a fegyverkezésre szorítókozó német négyéves tervet lefűlsőbb végrehajtó szerve úgy gondolta a kongó német állampénztárt külföldi arany valutával megtölteni, hogy fölhasználja a világ közvéleményének tiltakozását az állatiasságban a legsötétebb cárizmust is túlszánnyaló német

országi zsidóüldözések fölött. Terve az volt, hogy azon országok zsidósága ahová a németországból kivertek emigrálnának, külföldi valutákat hocsásson a Harmadik Birodalom rendelkezésére. A pénzért a német kormány bónokat adna és ezeket csak németországi árúk vásárlására lehetne fordítani. — Pokolian kieszelt terv: elkobozni a német zsidók vagyonát és utána még a külföldi zsidóék fizessék meg, hogy a minden életlehetőségtől megfosztottakat Hitler menekülni engedje.

A német kormány ezzel kapcsolatban kijelentette: „El kell fogadni ezt a tervet, hogy a (zsákuccába került) német közgazdaság új lendületet kapjon (össze ne roppanjon) és ez az egyedüli módja, hogy kikerüljünk a még komolyabb európai bonyodalmakat.“

Vas Béla

Világszemle

Amikor októberi számunkban, közvetlenül a müncheni konferencia után, rámutattunk arra, hogy az u. n. demokratikus országok áldozati oltárára fektetett Csehszlovákia sorsa még korántsem intéződött el és hogy ebből kifolyólag még számos európai bonyodalom adódik elő. — nem is sejtettük, hogy jóslatunk ilyen hamar valóra válik.

Kárpátalja, a Románia felé vezető út. Ennek az útnak a végén gazdag búzatermő- és petróleum-mezők vannak. Márpedig egy permanens háborúhoz, ha már pénz nincs, nyersanyagra feltétlenül szükség van. A német fasizmus pedig nem nyugszik. Az eddig elért eredmények még közel sem elégitik ki azt az étvágyat, amellyel a germán terjeszkedési vágy útjára indult. Mert látszólag bármekkora eredményeket ért is el, valójában siralmasan szegény a zsákmány. A nagy ünnepek mögött ijesztően húzódik meg a fenyegető inség, a nincstelenség. A fegyvergyárak hatalmas kapuin csak özönlik be a pénz, de kenyér és vaj sohasem jön ki onnan. Kenyérre, kenyérre van a tömegeknek szükségük és az éhes gyomor korgását nem lehet elhallgattatni a véres cirkuszi mutatványok céecójával. A szent hőhérbárd még nem fakasztott vizet a pusztaságban, köszörült-torkú SA legények „heil“ ordításával még nem csaltak le mannáat az égből, még nem varázsolhattak kenyeret az üres szatyrokba. És a kenyér-, só- és petróleumjegyek nem nagyon lelkesítik még csak az imént „megtért“ osztrákokat sem. Kenyérmezőre, hatalmas kenyérmezőre van tehát szükség, hogy az óriásira megnövekedett Harmadik Birodalmat jóllakassa.

Az út egyszerű. Csehszlovákia lefeküdt a porosz eszizmának. Lefektette az áruló finánctóke. Lefektette Berán és a többi Hitler-csatlós pénzszomja és igazságiszonya. Inkább az ellenséggel, mint a néppel, mert a nép jogait követeli! *A történelmi osztályok, a felüllevők most is kitétek magukért. Utat nyitottak. Élő utat, aggodalomtól remegő emberszívekből kirakott utat.*

Az új szolgák hűségesen szolgálják új urukat. Hóhérbárdnak embernyakat, fegyházaknak rabokat, merényletre gyilkosokat egyformán szolgáltatnak. Európa szívének békés, civilizált vidékei egyszerre gyanús söpredék, bérgyilkosok hadának hazájává vált, hol terroristák garázdálkodnak és az ököl parancsol.

A német imparializmus ezzel a söpredékkel igyekszik magának utat törni tovább, keletre. Innen indulnak meg az újabb újrán autonómista harcok Lengyel- és Magyarhon függetlenségének veszélyére és a Szovjetunió fenyegetésére. Középkori barbár hadsöpri végig a Dunamedencét, a sötétben halálmadarak kuvikolnak, halálszagú a levegő a terjeszkedő fasizmus dögletes bűzétől.

Baljós jelek a hadak útján. Vajjon Mohi, Mohács, vagy Világos végzetét rejti magában közeljövők; vagy csak úgy, egyszerűen elveszünk egy „baráti ölelésben“?

Amikor a hivatalos magyarok tapsoltak Irun lerombolóinak, amikor éljént kiáltottak Madrid bombázóinak, amikor győzelemtitkos kurjongattak a német frigyre — erről a helyről szóltunk minden igaz magyarhoz: mi Csokonai, Petőfi, Ady népe vagyunk, ezer éve a népek szabadságát őrizzük itt, a Dunamedencében és ezért véreztünk Európa minden esataterén; vigyázatok, kampósra görbitették kurucvilágunk harci szimbolumát, történelmünket náci színekkel mázolták be! A mi helyünk a nép oldalán van, a szabadságát féltő, szabadságáért küzdő nép oldalán! Kétségbe vonták magyarságunkat akkor, amikor keserű kuruckiáltással figyelmeztettünk: ne higgy magyar a németnek, München családok, törvetés Szlovénzkó! És most, amikor a Völkischer Beobachter nyíltan követeli Kassa, Munkács, Ungvár visszaadását, amikor propaganda-térképeken Magyarország német gyarmatként szerepel, amikor a náci pénzeken felfegyverzett terroristák modern harci gépekkel rombolják az újonnan visszaszerzett városokat, most úgy látszik mindezért elégtételt vehetnénk magunknak. De nem. Nekünk nem kell ilyen szomorú elégtétel. Nem azért harcoltunk, hanem azért, hogy ezt kikerülhessük. Nem öngigazolást keresünk, hanem a nép javát akarjuk.

És amikor az ország sorsa ilyen döntő fordulóponthoz ért, a magyar kormány még mindig folytatja felemás és egyben tragikus politikáját. Imrédy „nemzeti mozgalma“ szerencsétlen keveréke a fajgyűlöletet szító, mindent a tőke érdekében cselekvő jobboldaliságnak és egy adag baloldalról kölcsönzött frázishalmaznak. Amikor az országnak egységesen, erősen kellene állania a már nyíltan föllépő küllelennel szemben, megint a „történelmi osztály“ az, amely éket ver magyar és magyar közé. Zsidótörvényt alkot, első és másodrendű állampolgárok szerint osztályozza az évszázadokkal ezelőtt összeverődött és azóta egymás mellett élő embereket és a komoly szociális törekvéseket egy álföldreformmal csúfolja meg. Nem, a feudális „történelmi osztály“ „nemzeti megújodást“ nem lehet csinálni. Eddig egyetlen magyar főúr adta oda a földjét öntként és a „történelmi osztály“ éppen ezért bélyegezte „hazaárulónak“ Nemzeti megújodás csak akkor lehetséges, ha a nemzet testének legfájóbb sebeit eltávolít-

ják, ha a hárommillió koldúst biztos kenyérrel látják el, ha a hitbizományokat eltörlik, ha a százezer láncos birtokokat szétdarabolják, ha a földet annak adják, aki megműveli, ha a kisbirtokosokat olesó hitellel és kellő felszereléssel látják el. Nem pedig bérleti rendszerrel, amely beláthatatlan időn belül a nagybirtokokat kisbérletekké változtatja majd át, ami ha valaha is megvalósulhat, csak azt jelenti, hogy az eddigi koldusok, akik mégis csak szabadok voltak annyiban, hogy hatósági segítség nélkül szabad volt éhenhalniok, most ezzel a segítséggel bankrabszolgákká válnak. Nem a „katonai szellem emelésével“, a „tekintélytisztelettel“ és „tengelypolitikával“ érzük el a nemzeti megújodást, hanem demokratikus jogok megadásával: szabad és titkos választásokkal, szólás, gyülekezés és sajtószabadsággal.

Kárpátalján már fegyverek szólnak, újévi előhírnökei egy még keserűbb, még nehezebb esztendőnek. A náci-ármány Ruszinszkon keresztül nyújtogatja csápjait Lengyel- és Magyarország felé, hogy külön-külön felbomlassza és elnyelhesse őket. Az ukrán-kérdés nem véletlenül vetődött éppen most felszínre, amikor Memelben már minden elő van készítve arra, hogy barnainges legények vegyék át a parancsnokságot. Litvánia és Lengyelország északról és nyugatról (Keletporoszország, Memel). valamint délről, a Berlinből irányított és Ruszinszkból kiinduló ukrán mozgalom folytán menthetetlenül a germán ölelésbe került. Romániával csak egy egészen keskeny sávon érintkezik és így ez semmiféle támaszt nem nyújthat. Magyarországtól Ruszinszko választja el, ahol német urak diktálnak. A magyarokat amúgy is a most megindult terrorista támadások tartják lekötve. Így Lengyelország vigasztalanul magára maradt. Egyetlen lehetőség a keleti szomszédokkal való kibékülés és szoros együttműködés, ezzel egyidejűleg egy erős népi kormány uralomrajutása, ami mélyreható szociális változásokat vonhatna maga után. Ez pedig a lengyel hűbéruraknak épp olyan megemészthetetlen, mint volt annakidején a cseh agráriusoknak és Hlinkáéknak.

A középeurópai kis népek felbomlasztása tehát serényen folyik és a német nácizmus zavartalanul tovább halászik a müncheni csalétekkel.

*

A középtengeri probléma is hasonlóképen dögvorvason áll. Londonban most készítik elő Chamberlain római látogatását, amelyen tudvalevőleg a Földközi-tengeri gordiusi csomót meg akarja oldani. Franco generális, hogy a döntést el ne kesse, sietve új ofenzívába kezd a köztársaságiak ellen, utolsó erőfeszítéssel igyekszik végső győzelmet kicsikarni, természetesen római kollégája segítségével, hogy az angol premier látogatásakor már kész tények elé állithassák a világ közvéleményét. De úgy látszik mindkét törekvése nagy nehézségekbe ütközik. A köztársaságiak néphadserege épp oly elszántan harcol, mint a háború elején. Hiába volt a benemavatkozási bújósdijátság és hiába van a Tunisz-Dzsibuti komédia. A nép élni akar és ezt a hatalmas élnivágyást a legadá-

zabb fasiszta halálhuhogás sem nyomhatja el. A lázadó spanyol tisztek új gatzette felébresztette a keresztény világ lelkiismeretét is. A békesség, megbékülés és kiengesztelés ünnepén, karácsonykor kezdte el újabb offenzíváját Francó, aki — ha a római magas fórum egyenrangú harcoló félként el is ismeri — minden jobbérzésű ember előtt egyszerű gyilkos marad.

★

A távolkeleti konfliktus újabb fázisában Japán még keményebben neki fekszik, hogy minél hamarabb elintézzé a reá mind végzetesebbé váló kínai kérdést. A Konoje-kormány kénytelen volt helyét egy harciasabb kormánynak átadni, mivel a háború okozta belső nehézségekkel nem volt képes megbírkózni. A hadjárat Japán egész tartalékát felemésztette és úgy gazdaságilag, mint erkölcsileg a tönk szélére taszította. Már nem is beszélnek Kína teljes meghódításáról, hanem a mielőbbi sikeres békekötésről. A japánok békeajánlatukat meg is tették, még pedig ugyanannak a Csang-Kaj-Seknek, akiről fél évvel ezelőtt kijelentették, hogy nem képviselheti a kínai népet és hogy számukra már nem is létezik. A japánok kudarcát bizonyítja az a híresztelés is, hogy a Szovjettal újabb, veszedelmes következményekkel járó diplomáciai összeütközések lennének. A japán katonai klikk, úgy látszik, visszavonulót szeretne biztosítani magának egy esetleges vereség esetére.

A kínai nép elszántan áll őrt szabadsága felett és ha akadnak is soraiban árulók, Vang-Csing-Vejek, óriási területe és hatalmas, mind egységesebbé váló népanyaga, legjobb biztosíték arra, hogy a végleges győzelmet kivívja.

✱

A fasiszmus európai és ázsiai erőszaktételei az amerikai közvéleményt is mindjobban foglalkoztatják. Az Egyesült Államok, de a délamerikai köztársaságok is belátták, hogy a fasiszmus és demokrácia világszerte folyó küzdelmétől nem szigetelődhetnek el. Nemrég tartották meg Limában a pánamerikai konferenciát, mely ebben az évben különös fontosságot nyert azáltal, hogy úgy az északi, mint a déli államok mind fokozottabban érzik a totális államok ideológiai és gazdasági nyomását. A konferenciát bezáró banketten az USA kiküldötte rövid beszédet tartott és többek között a következőket mondotta: „Az események viharában összeomlottak és hitelüket veszítették a nemzetközi egyezmények, amelyek a rend és biztonság alapjai voltak. Az erőszak önmagán kívül nem akar más tekintélyt elismerni. A háborút előkészítő fondorlatok az élet normális folyását minduntalan megakasztják, mindenütt újabb gyilkolóeszközöket gyártanak. A békés államban terror üti fel a fejét és a sötét hatalmak legfőbb célja, hogy a világot megsemmisítsék. Nekünk kell a békét, rendet és az államok egyenrangúságát a nemzetközi életben helyreállítani.“ A limai konferencián az összes amerikai államok közös védelmi

blokkba tömörültek a fasiszta államokkal és azok hódító politikájával szemben.

A konferencia Roosevelttel politikai elveinek győzelmét jelentő amerikai viszonylatokban és ha a konferencia államai a jövőben annak határozata szellemében dolgoznak nemzetközi téren, a demokrácia hatalmas szövetségest nyert bennük. A visszhang, amit a konferencia, utána pedig Roosevelttel újévi levele a német sajtóból kiváltott, mindenesetre ezt bizonyítja.

Szántó Arpád

Figyelő

Mazepa, Ukrajna utolsó hetmanja

*Dörögtek az ágyúk egyszer réges-rég
És a kozák kardok vágása nyomán
Búzaként hullott rendre az ellenség.*

*A széles szteppék véráztatta földjén
Sírhanatok végtelen hosszú sora nőtt:
De dús lomb zöldült a szabadság tölgyén.*

*Ukrajna mostan csöndes és szabad,
Csak a sírok susognak a múlttól
És várják az új betörőhadat.*

(Sevesenkó)

Ukrajnával, a horogkeresztes új középkor világhódító terveivel kapcsolatban egy elmúlt történelmi időnek, a 18-ik századnak világ-raszoló eseménye jut eszünkbe.

XIII. Károly, svéd király korának leghíresebb hadvezére volt. Hadjárataiban legyőzte a lengyeleket, majd a névai csatában Nagy Péter cár seregét zúzta szét. Dicsősége tetőpontján állott, mikor Ukrajna hetmannja, Mazepa levelet intézett hozzá azzal az indítvány-nyal, hogy induljon meg Ukrajna felé, hol ha megérkezik, ő kozákjaival hozzácsatlakozik. A nagyravágyó svéd király előtt óriási politikai célkitűzések nyíltak meg. Ukrajna önálló lesz és Svédországgal baráti kapcsolatokban áll majd. A svédek ezidőtájt kezükben tartották a balti államokat. Lengyel- és Oroszország minden ellenállásra képtelenek voltak (legalább is XIII. Károly úgy vélte). Mazepa tervének megvalósítása Kelet Európának új arcot adott volna. A svéd hatalom a Balti tengertől a Fekete tengerig terjedne, Lengyel- és Oroszország a svéd király hűbéreseivé válnának. Svédország lenne Európa legerősebb hatalma és az Ázsia felé vezető utakat kezében tartaná . . .

XIII. Károly elindult seregével, amely akkor a világ legjobb katonasága volt, de az ukránok nem követték hetmannjukat, hanem Oroszország oldalán maradtak. Mazeppával a svéd táborba csak néhány barátja ment. Poltavánál Nagy Péter, az ukránokkal megerősödve a svédekre megsemmisítő vereséget mért. XIII. Károly egész serege a csatásokon maradt. A világhódító tervek csúfosan elbuktak. A király megsebesült és lórakötve menekült végig Ukrajnán (lábsebet kapott). Hosszú viszontagságok után jutott el Konstantinápolyba. Minden dicsőségéből csak agyonhajszolt lova, lerongyolódott ruhája és sebe maradt meg. Svédország harmadrendű állammá vált és a fontos politikai tényezők sorából kiesett.

A világhírű angol költő, Byron gyönyörű költeményében, a „Mazeppá“-ban írta meg ezt a tragédiát:

*A poltavai harc lebirta
Károlyt, a nagy királyi svédet,
Egész sereg hullott a sírba,
Harcolni érte ki se égett.*

*A harci kedv és a dicsőség,
Mely, mint az ember, hűtelen,
Kegyelte mostan cári hőstét
És Moszkva állott győztesen.“*

Mazeppa volt Ukrajna utolsó hetmannja. A világháború végén, a német hadvezetőség megkísérelte ugyan feltámasztani a hetmannságot, de Szkoropadszki Mazeppánál is gyászosabb és gyorsabb véget ért. *Emigránsként él Berlinben.* Megéljük-e, hogy a történelem még egyszer megismétlődik?

László Endre

Kínai női generálisok

Kvantung tartományban az utolsó hét harcai folyamán a japánok foglyul ejtették Van Bi Meit, egy női gerilla csapat parancsnokát. A japánok foglyukat azonnal kivégezték. Evvel a kivégzéssel kapcsolatban a világsajtóban cikkek jelentek meg azokról a kínai nőkről, akik a japánok elleni harcokban nagy szerepet játszanak.

Ezek közül kiemelkedik Dzsao Tun, egy tizenötéves leány, aki jónéhány gerilla csapatot szervezett meg. Az a csapat, amelynek ő a parancsnoka, csak győzelmet ismer. A japánok felbőszülve ennek a lánynak ténykedésén, hatalmas vérdíjat tűztek ki fejére, azzal a reménnyel, hogy majd csak akad olyan kínai, aki elfogadja a japán júdás pénzt és elárulja Dzsao Tun rejtekhelyét.

Nem egyszer küldött ki a japán hadvezetőség állig felfegyverzett csapatokat azzal a feladattal, hogy Dzsao Tun csapatát körül fogják és vezetőjével együtt felkoncolják. Mindez eredmény nélkül maradt.

Fiatal évei ellenére Dzsao Tun elsőrangú hadvezér. Mindeddig sikerrel bújt ki a japánok csapdáiból és napról-napra újabb tetteivel lelkesíti a szabadságáért harcoló Kína népét.

Fel kell még említenünk Li-U-Guant, a mandzsukuói gerilla hadsereg vezérkari főnökét. Ez a nő is bámulatraméltó hadvezető. Egész Mandzsukuót elárasztotta csapataival. Ezek a csapatok a fegyveres harc mellett politikai agitációt is fejtenek ki. A jelszavuk: **Kína összes népeinek egyesülése a japán betolakodók ellen.** A napokban Li-U-Guan vakmerő műveletet hajtott végre. A japánok ágyútüzében csapatával átkelt a Ja-Lu folyón, megsemmisítette a folyó japán védőrségét és Mandzsukuó újabb területein bontotta ki a demokratikus népegység szabadságharcának diadalmas zászlaját.

Szakács Gábor

Kortársak

ROOSEVELT: „Hitem, hogy mi nem csak a világ legerősebb demokráciája vagyunk, hanem a többi demokráciák is elvárják tőlünk, hogy mi álljunk az élükre, nehogy a demokrata világ megsemmisüljön. Az, amit az Egyesült Államok a közeljövőben megtesznek, vagy elmulasztanak, fontosabb lesz a következő száz év emberisége sorsának alakulására mint azt bárki is hinné.

Vannak emberek, akik azt hiszik, hogy csak a békében is kaszárnnyában élő népek, kiknek gondolkodását és munkáját egyetlen ember irányítja, hogy csak az ilyen népek teremthetik meg a maguk és mások biztonságát. Az én meggyőződésem, hogy a népek biztonságát és boldogulását csakis a demokrácia rendszerén lehet felépíteni. A mi jövőnk azonban nemcsak a néptől, a konzervativizmustól és fatalizmustól függ, hanem attól a teremtő munkától, amit a jövőben fogunk folytatni.“

SANDLER (Svédország külügyminisztere): „Az egész kontinens kis országai feszült figyelemmel követik a nagyhatalmak játékait. A kis országok maguk akarják elintézni egymásközi ügyeket és nem kívánják egyetlen nagyhatalom gazdasági, vagy politikai gyámkodását sem... Mi semlegesek akarunk maradni, de ez nem azt jelenti, hogy más országok a mi belügyeinkbe avatkozhatnak. Különösen ellene vagyunk annak a kísérletnek, hogy kereskedelmünk külső parancsra „árjásítsák.“ Azt követelték néhány cégünkötől, amelyek olyan államokkal tartanak fenn kapcsolatot, ahol a faji törvények vannak életben, hogy alkalmazottaikra — ha a kereskedelmi összeköttetést meg akarja őrizni — léptessék életbe az árja paragrafust. Kiváltképp azt követelték, hogy az illető kormányt tudósítsák tőkéjük faji hovatarozandóságáról. Hát ez túl **merészes minden határon**... Fölhívom a svéd ipart és kereskedelmet, hogy csak egy elvet kövessen: azt, hogy a mi hazánkban csakis a mi törvényeink érvényesek... A merészségre gyöngeséggel felelni nem helyes módszer.“

HITLER: „A ravasz győző követelését a legyőzöttel szemben mindig apródonként emeli. Csak így számíthat arra, hogy az a nép, mely jellemét elvesztette — és ilyen minden magát önként megadótt nép — nem érez okot az ellenszegülésre, különösen nem a fegyveres ellenállásra. És minél több ilyen apró nyomásnak engedett ez a nép, annál kevésbé érzi a védekezés jogosságát, szükségét, valamilyen új és elszigeteltnek látszó követeléssel szemben, mikor már nagyobb csapásokat is szótlanul elviselt. És minden ilyen apró követelés elszigeteltnek látszik annak ellenére, hogy állandóan megismétlődik.

Karthago pusztulása is egy nép olyan lassú pusztulásának a szomorú képe, ahol maga a nép volt a hibás.“ (Mein Kampf 759—760)

K. ČAPEK: „Sok minden megváltozott az utóbbi időben, de az emberek nem; most csak jobban tudjuk, hogy ki kiesoda. Aki illendemes, az mindig az volt, aki hű volt, hű ma is. Aki szélkakas, azelőtt is a széllal forgott. Aki ma azt hiszi, hogy eljött az ő ideje, az mindig csak magára gondolt. Senki sem lesz renegát, ha nem volt az; aki hitet változtat, annak sohse volt hite. Az embert nem lehet átgyúrní, legfőljebb igazi színében mutatkozik most meg. A népet se lehet átfórmálni, ha csak évszázadok nem állnak rendelkezésre. Csak a tömeget lehet ma így, holnap úgy vezetni. Aki gyűlöl, az a gyűlöletét mindig magában hordta, hisz honnan került volna egyszerre belé. Aki szolgált, tovább is szolgál, aki akarta a jót, az ezután is akarja. Az akarat sem változott. Ne nézz az elváltoztatott aragra; senki sem lesz szebb, ha vonásait megváltoztatja.

Súlyos vizsga a néhez megismerés. A legutóbbi eseményekről megírandó történelmünknek lesz egy alcíme: Ki kiesoda volt? És a jó emlékezőtehetség is azon dolgok közé tartozik, amik szükségeseek és azok is lesznek.“

DUFF COOPER: „A civilizáció esküdt ellenségének kell tekinteni azt a rendszert, amelynek első életjelei a könyvmáglyák voltak és amely céljául tűzte ki, hogy megsemmisítse azt a fajt, amely a világnak a kereszténységet adta.“

CORDELL HULL (az USA külügyminisztere): „Az emberiség tragikus válaszüton van: szabadság, vagy szolgaság, rend, vagy anarchia, haladás, vagy reakció, civilizáció vagy barbarizmus. Az amerikai világrész köztársaságainak ki kell jelenteniök, hogy náluk az egy fej fennsőbbségéről szóló tennak nincs semmi keresnivalója.“

MASSARYK: „Aki Krisztus tanítását követi, nem lehet antiszemita. Vagy egyik vagy másik. Vagy vagyok keresztény, vagy antiszemita.“

1284 AMERIKAI TUDÓS: „A totális államokban uralkodó fajelméletek a tudományos igazságokkal szöges ellentétben állnak. Az amerikai tudósok meggyőződése, hogy a tudomány a nemzeti és más határoktól független és fejlődni csak békében és lelkiismereti szabadságban tud. Hitünk, hogy a világ mai fejlődési fokán a szellemi munka szabadságát csak a demokrácia biztosítja. Minden támadást a gondolat-szabadság ellen úgy kell tekintenünk, mintha azt a demokrácia ellen intézték volna.“

Könyvszemle

Raffy Ádám: A máglya.

(Giordano Bruno életregénye).

1.) A folyton izmosodó polgárság új (illetőleg a megvetettség homályából jelentőségre emelt) foglalkozási köreinek, új technikájának és új emberi összefüggéseinek követelésére a XVII. és XVIII. században lendületesen, erőlesen kifejleszti a középkor hagyományaival ellentétes tudományos módszerét, mely lényegében vallási, bölcseleti, továbbá jogi, tehát világnézeti szempontból is szakítást jelent az eddigiekkel, ha ez a tény csak mint kimélyülő repedés jelentkezik is elcsúszta a feudális-hierarchikus rendszer sima felületén. Ennek a mozgalomnak megvannak az előfutárai, akik fojtogató légkörben, nehéz küzdelmek között rakták le a tudományos módszer első jelentékes köveit. A XV. században Copernicus szigorú csillagászati kutatása eredményeivel már jelentéktelen kis planetává degradálta a Földet, mely addig a világ „középe” volt, amely körül s melynek céljaira keringtek a csillagok. Egy másik korai, még fantasztikus, de emberileg és hatásában jelentékeny őse ezeknek a törekvésöknek Giordano Bruno is, akinek élete történetét idézi az olvasó elő Raffy Ádám könyve — regény alakjában.

2.) A könyvpiacra gombamódra elszaporodó „életregényekről” nagy-általánosságban meg lehet állapítani, hogy az utolsó századok folyásának kisebb csillagait (ha esetleg nagy neveit, rangjait is) választják „hősül”; inkább a sokrétű valóság egyes oldalait képviselő individuumokat, az élet „specialistáit”, mint a korszakok vezető egyéniségeit, mert éppen a problematikus életnek „regényessége” áll a mai polgári olvasó érdeklődése központjában, ezek a té-

mak kerekednek az ő lelkivilágának és stílusának megfelelő formákba. Mondják, ezekben a „történelmi” olvasmányokban tulajdonképpen rejtvényre vált életének valamelyes megfejtését keresi ez az olvasó, tőlük némi eligazítást vár az új létalakulásban teljesen elkallódva és tanácstalanul — legálábbis így magyarázza egyik krónikásuk. A kinyilatkoztatás, amit kap, persze inkább körben visszatérés önmagához, saját vágyaiba: illúzió, némi öngazolás és sok csalódás. Ezek az életregények a régi regényreceptek szerint készülnek: korépitő összefogás hiányában a feljegyzések és történelmi emlékek adatait egyrészt a „regényesség” túlhajtása, értelmezési epizódok, kieső tájleírások rekvizitumai, másrészt a jellemalkulásoknak, sorsoknak, eseményeknek lélektani, mélylélektani rostokra boncolgatása (ami önmagában szintén terméketlen, a lényegest kikerülő művelet) kapcsolja össze.

Ha most nem az olvasóközönség kisebb csoportját, hanem a haladó emberiség olvasni akaróinak millióit tekintjük, az ő álláspontjuk csak az lehet: a jelzett irodalmat is tudomásul veszi, kelő kritikával annyi élvezetet és főleg tudást merít belőle, amennyi abból csak telik. Végre is — többek közt — sok érdekes történelmi, kulturtörténeti adathoz juthat hozzá ezeken az az aránylag könnyebben megszereshető regényeken keresztül — ami a mai pénztelen, könyvtárlan világban szintén jelent valamit. És aztán az író is csak ember, időnként kibújik pozícióra emelt, előkelő lényéből a mélységes sérelem, a protestálás — és lényegesen nem is.

3.) Raffy Giordano Brunoról szóló regénye nyelvészen, stílusában túlnyúl barokkabb, — megfelelően a kornak, amelyre helyezkedik — de koncepciójában egye-

nesebb, puritánabb, egyben nagyobbvonalú, mint az előbb jellemzett regények. Valamúnyelyekből jövő tanatizmus, szandokolatlan szándék vezeti fővonalait, amelyek ezért messze túlmutatnak az önként megvont határokon: a polgári intellektualizmus dicsőretén. Ezen nem változtatnak a mű — mondandók vezetés — hibái sem: a korszak és adatiinak nem teljes víziós feloldása, emiatt darabosságok, barokk stilizálás; érzelmességek, kieső leírások, mint pusztá podokok söl az első oldalak lekötni nem tudása (mind az adatok gazdagsága és a jelképes felfogás érdekességei mellett.) De a mű fokról fokra emlékedik és megmutatja koncepciójának egyszerű irányvonalait. Már a téma megválasztása is jellemzi a munkát. Nem második-harmadrendű korszallagot választott ki a szerző, hanem a XVI. századnak a fejlődés szempontjából reprezentáns, igazán tragikus sorsu egyéniséget, Giordano Bruno olyan — talán már a polgári izlés határait túllépő — odaadásal adja tovább „a határt nem ismerő emberi ész és kutató szellem” akkor még györgécske lángját, hogy 1600 ban az inkvizíció ráglyáján kell elpusztulnia. Hogy élvezit hirdethesse G. B.-nak (a viszonyok kényszeréből dominikánus páternek) végig kell menekülne az akkori „művelt” Európán. Az író tág anyagismerete, történelmi beavatottsága és ügyessége elkíséretji az olvasóval a memnekülve vitázót és a vita miátt továbbkényszerülőt egyetemeken, udvarokon és nagy városokon keresztrül. A mellékések, a kortörténeti különlegességek is úgy vannak beillesztve a cselekménybe, hogy felvillanásukkal relief-szerűen szölknek élénk az akkori viszonyok és az ellentétes táborok; így például megtudjuk, hogy az angolok akkor még nem fürödtek, hogy II. Fülöp spanyol király mivel gyógyította vérhaját, hogy G. B. kariere-t csinálhatott volna „memnoteknikájával” stb. stb.

(hogy csak izelítőt adjunk.)

4.) Mondottuk, el tudunk képzelni tőkéletesebb életregényt is: tőkéletesebb kidolgozásban, de téma választásban is. Nem véletlen, hogy a szerző a ködös előfutárhoz nyúlt, akinek világfelfogása a Copernicus-i tárgyilagoságnak még valami újplatonikus pantheizmussal való fantasztikus összeházítása, aki nem tud Münzer Tamás, Dózsa György olveörli; melyek a parasztmozgalmakban gyökereznek és csak a „filozófusok számára követeli a „gondolkodás és szemlélődés szabadságát”, míg a tudatlan tömegnek a „csöcseléknek” — szerinte — erkölcsi okokból szüése van a dogmatikára.

Ez az egyvoldalúság, ködösség, bizonyos fokig különössé, borzongatón magánvossá teszik G. B. életét. küzdelmét. (melyen csak szerelmi viszonyok segítik át) Mint minden renaissance filozófusét. Ezek benne a regényes mozzanatok, melyek kívánatossá tehetik a szokott értelemben vett „életregény” szempontjából is.

Ugyanakkor G. B. ma is élő és tovább is fejlődőt, lényegesen képviselő és ahhoz méltón élt és halt is meg. Amint a regény is mutatja. (Szerb György)

Laták István: Szürke napok

— A Vojvodina rideg tájainak, kishitelű irodalmi provinciájának, ügylátszik, mégis komoly szerep jutott a magyar és általában a Duna vidéki irodalmi szellem fejlődésében. A lomhán készülődő környezetből, — talán éppen a bajók és a lassúság tragikus ellentétében megérlelve — tehetségek válnak itt ki határozott körvonallakkal: melyek költői tehetségek. Különös kép ez: míg szépörözében a legutóbbi időkig a vojvodinai irodalom semmi jellegzeteset nem alkotott és ilyen írásaival messze hátul kullog a magyar irodalmi termelésben, addig költőiekben (versben) olyan eredményeket, a fejlődés olyan kiemelkedő vonásait mutatja fel (persze csak egy-

két képviselőjében) melyeknek megfelelő költő-profilok hiányoznak a magyarországi, erdélyi, szlovenszkói jelentékeny irodalomban.

E költők egyike **Laták István**, most prózai írásainak gyűjteményét jelentette meg **Szürke Napok** címen. Sommásan novelláknak nevezi ezeket az írásokat (valószínűleg a szokás alapján, rövid terjedelmükre való tekintettel, melyek legjobbjai azonban izzó belevésődéseket az olvasó tudatába épen költői tulajdonságaiknak köszönhetik, ugyanazoknak a tulajdonságoknak, melyekkel Laták versei idézik jelenvalóvá, folyton mozdulatlanul jelenvalóvá az élet véresen nyers valóságát. Legfeljebb, mert u. n. próza-költeményről van szó, a képek és hasonlatok egyikét-másikat történészerű elmozdulások helyettesítik — de ez a tevés-vevés csak látszat, mert már minden, egyetlen pillanatban, kézen van, változathatatlanul, kinn és egyúttal benn az emberi érzés fájdaimában és kiáltásában. Latákéban, az emberében és a költőjében épügy, mint környezetében, mellyel sorsban — és ez a döntő — egynök érzi magát. Természetesen vannak a könyvnek lapjai és darabjai, melyek „novellisztikusabban” hatnak (a régi bibi magyar naturalisztikus tárcairodalom értelmében véve a szót), de ezek a vonások és ezek a lapok épenséggel nem fontosak. A könyv java csaknem — naplótöredék, feljegyzés, dokumentum — gyűjtemény: a környezetet külső-belső térkép-rajza, olvasé, melyben „már semminek sincs értelme” (Jaszi para, Külváros!), melynek pokoli bejáratánál hagy fel minden reményvel. Vízöz, mindennek személynos dokumentum-jellege a környezetet szektoriba kifeszülő „én” lírája; és bár látszólag csak zsánerképek, kis esetek sorakoznak és a történelem mértékevel mérve aprócska tragédiák történnek, mindig érezzük, hogy a legnagyobb jelentőségű dolgokról esik szó. E végsőkéig nyomorúságos világnak,

ahol a lejtőn lefelé csúszásra, a tovább leingyolodásra már csak kurtá mozgási lehetőség marad, de ez az utirány már csaknem bizonyos, ahol a férfi sorsot a döglődő gebe, ő és családja lét-alapja, jelképi, ahol a törékeny lányéletek egy malac felfordulásán omlanak össze, ahol a feltörékvő lélek elérhetetlen utópiája egy „tyúkfarm”, ahol „az irgalmatlan törvényű kisparaszti lét” temetési ünnepélyhez a zenekíséretet „a tudatlanok felszívó halálfélelme” szolgáztatja, — ennek a már apokaliptikus világnak egészen más értelme és szerepe van, mint a régi szociális novellák meghatásra és könyörületességre dolgozó, nyomor-tárgyai-nak.

Mégegyszer: Ezek az írások, melyeket „költemények prózában” jelöléssel ügyekezünk együttesen jellemezni, más elemeken épülnek, közvetetlebben, esetlegesebben fejezik ki magukat, mint a versek, mégis az áll mögöttük, ami, mint életvízió, a Laták-versek törzsetgerincét teszi. Pillanatfelvételek ezek a korszak-fordulóról, annak legjelenvalóbb szakaszáról, melyben az alsók már legaiulra kerültek (és a felüllevők bizonyára már a zenitre); pillanatok, melyek a személynos megélés magvítőja alatt keserves hosszasan állanak; a történelmi pusztá szemrebenései, melyeklyn azonban emberi sorsok, mint elhettető példák, jelentőséget nyernek; az új felvonas előtti végszavak, melyek a költő életérzésében mint lassított mozgófilm csaknem epikus folytonosságá tágulnak.

Laták tiszta líráját legjobb példányaiiban (melyről írni külön feladatot) ugyanezek a vonások jellemzik: közvetlen végleges vízió örök jelenléte (szemben mások tévesen költők és problemák mellett is otthonl és a közösség fundamentumában (a pilgón írók saját világot teremtő magánával szemben) és a kifejezések olyan tárgyközelsége, mely csak epikus korszakok erénye (egy-

talaját vesztett kor költőinek álomsejtetésével, misztikumba feszülésével szemben). Azt hiszem, hogy egyelőre ezzel a pár elnagyolt vonással körvonalazhatjuk, ha pontosan ki nem is jelölhetjük, a jó érzés alapjait, melyet Laták verseinek elolvasása okoz.

(Szerb György)

Egy verseskönyvről és vele kapcsolatban egyről-másról.

Vojvodinában sokan csodálkoztak és keseregtek már azon a legalább is szomorú tényen, hogy amíg az erdélyi, sőt a szlovenszói magyar írók is általános megbecsülést verekedtek ki maguknak; az itt-ott megjelenő vajdasági magyar könyvek még figyelmet is alig keltenek. Pesten, vagy Erdélyben, ha valaki literátus ember vajdasági könyvet fogott a kezébe, ha nem iszonyodva, de rendszerint a lekicsinylés legtermészetesebb gesztusával tette le gyorsan a többnyire sajtóhibákkal telt és közérdeklődésre aligha számottartó művet.

Mi ennek az oka?

Tény, hogy nincsen egyetlen magyar könyvkiadónk, aki tudná azt, hogy szép köntösben kihozott könyvekkel, kellő beszerzés mellett kifizetődő vállalkozás volna a könyvkiadás még akkor is, ha eddig a szerző egyéni könyvkiadása a legritkább esetben fizetődött is ki. Nálunk az a helyzet, hogy üresen fecsegő, családi és vallásos érzelmi mezbe burkolódzó tehetégtelenek körülkóborolják Vojvodinát és a magyarság zömét tele-szórják értéktelen lim-lommal. A jó olvasó megrökönyödik a legszívesebben kidobná az őszülő és kopaszodó szerencsétlen tollnokokat, ha egyáltalán ki lehetne dobni őket. Persze a tehetséges és értéke tudatában önértékes szerző nehezen tud elhelyezni könyvet a könyvvásárlásra felhívott atyafiak fogcsikorgatása miatt.

A sok eladott fércmunka rossz híre azután terjed hét határon s fellebezhetetlenül kialakult vélemény gyökerezik meg a magyar

közönség tudatában a rossz vajdasági könyvről, a parlagiasságról; arról, hogy itt a félmilliónyi magyar olvasó számára még csak egy könyvkiadót sem érdemes alapítani. Az összes tanulságokat levonva megállapítják a vojvodinai magyarság könyvgyarmati sorsát és orcátlan, kidobhatatlan házaló ügynökök ezer szám adnak el jóáron erdélyi és pesti kimaradt, diszes, sorozatos tömegkiadványokat, mely sorozatokban néhány becsületes, értékes írón kívül az összes provinciális arisztokrata akarnok s az útdóllamokbeiei kiadói tűzhegyekhez közelálló szorgalmas irodalmi jámbor elterpeszkedik.

Hogy a legtöbb vajdasági magyar könyv nem harcolhat ki magának megbecsülést, ennek magyarázata abban rejlik, hogy az itt tollat fogott írók munkáiból szinte magátólértetődően hiányzott sokáig a minden alkotásnál legfontosabb erkölcsi elem: az író következetes szociális állásfoglalása, humanista harcos álláspontja népiségének kristályosítása, célnak, szándéknak egyetlen nép és korszak irodalmából sem hiányozható áttűtése, haladó megmutatása. Itt két kártyajáték közben készült írásocskák domináltak sokáig, (kvaterka irodalom, mondja Fábry Z.) időn, téren, osztályokon felül lebegő, ügyetlen erótikával telített; borgözös kiránduláskönn megszemlélt paraszti életet népszínművi sallangokkal festő versek, regények novellák, szindarabok kerültek leginkább napvilágra.

Az utóbbi években azonban (mint ha néhányunk kísérletezése nem volna hiábavaló!) itt-ott folyóiratokban, egy-egy könyvben mégis csak utat és figyelmet harcol ki magának néhány vajdasági becsületes magyar írás. Ezek az írások méltán kivívják, a környező magyarság komolyabb kulturális őrszemcinek megbecsülését.

Az új utakon járók közül most Gál Lászlónak, a Grimasz c. szatirikus hetilap szerkesztőjének jelent meg értékes verseskönyve.

„A költészet kedves játékká al-

jasul, ha a kor érdekeitől külön-
valva, nem a létező hibák orvos-
lása, nem az érzelmek nemesíté-
se után törekszik." (Br. Eötvös
József)

Gál László költészete nem alja-
sul kedves játékká, mert minden
verse a mában, az egyes nemzete-
ket szörnyen tipró mában gyökere-
zik; amikor emberek értékét ko-
nyaméret, hajszín, az esetleges
nemi kiválasztódás meghatározta
származás, vér és ilyesfajta állati
járálok alapján akarják meg-
állapítani, éghajlati elhelyezkedé-
sük és nem szellemi teljesítőképes-
ségük szerint; ebben a szegénytel-
jes multakhoz hülyülő korban, ami-
kor Vojvodinánk különféle vezé-
rek éljenzésének visszhangjától
borzong, ebben a mában Gál ver-
sekönyve üdítő italként hat, fel-
figyeltet, mint harsány kiáltás a
tisztább emberért, boldogabb, em-
berségesebb korszakért. Minden
verse szabadelvűségben szoronga-
tott magyar szó sikolya: eszmélé-
sért, levegőért.

Gál László balladai erővel jaj-
dul fel Dévényért, a fajtörvényért,
a nyomorgókért, a kis nemzetek
egét sötétítő német fellegért; a
Mussolini zsoldosa, Francó-gyil-
koltá spanyol asszonyokért, gyer-
mekekért; harcra a nemzeiségi
békéért, a megértésért, mindenért
ami egy tiszta emberségű mai hu-
manistát felháborodásra és állás-
foglalásra készít.

Talán egy-két verssorán még
megérzik az Ady életének alko-
nyén lázas Pest hatása; formái
nem előre eltökélt, bilincsbeverő
versformák, mégis új hang és köl-
tői hang Gál László hangja, a
nyúlás, cukrozott vajdasági ver-
szöngeménycik halmazában. Sok az
ötlet is Gál egyik-másik versében.
Am ott ahol megkevesbedik az
ötlet és a szív veszi át a szót, ott
igazán egyszerűek és szépségesek
a versei.

Azonban két verse miatt óvást
kell emelnünk. A „Tilalomfa“ és
a „Karácsony 1936“ című versei-
ért. Éppen a haladó értelem nevé-
ben, a megtéveszteni nem akaró

költő jóhiszemű tevedését kell itt
megállapítani. Hogy is mondja
Bálint György? (Jégtáblák, köny-
vek, koldusok, 1937.) A szamarat
és az asztalt nem szabad össze-
téveszteni, mivel hogy mind a
kettőnek négy lába van. A nép-
társak és az eszmetársak közösség,
az érdekeik irányában vezetettek
és az érdekeik ellen kényszerítet-
tek népközössége mást és mást je-
lent. Ezt Gál Lászlónak is figye-
lembe kell vennie, ha a legíza-
sebb aktualitásában legmegragá-
zóbb verseket írja is ma magyar
nyelven Vojvodinában.

Laták István

Krónika

— Churchill választói előtt be-
számolót mondott, amelyben éle-
sen támadta Chamberlain politi-
káját és jással vádolta, hogy
Chamberlain már az osztrák An-
schluss óta folyton ezt hangoztat-
ja, hogy Európában most minden
rendbe jön és amióta Chamberlain
bizakodik és bizakodásához igazi-
títja a politikát, Európában min-
den rosszabbra fordult.

— Az Északamerikai Magyarok
Demokratikus Szövetségének, Or-
szágos Végrehajtó Bizottsága, Chi-
cago, III — megtartott negyedévi
gyűlésén elhatározta, hogy meg-
hívja egy északamerikai előadási
körútra Gróf Károlyi Mihályt és
ha ez lehetetlen volna, akkor
Gróf Andrassy Katinkát, Párizs-
ból. A körút amelynek keretébe
lenne szervezve minden fontos
magyarlakta gócpont, Kanadát be-
levéve, az északamerikai demok-
ratikus erő további megerősíté-
sét szolgálná ezzel a tervbe vett
körúttal kapcsolatban. A központi
titkárság már érintkezésbe is lé-
pett Károlyi Mihállyal.

— Az angol parlament 135 szava-
zattal 123 ellenében elvetette a
munkáspárt azon indítványát,
hogy a 16 éven aluli gyermekek-
nek tiltsák be a bányamunkát.

— Az Északamerikai Demokrati-
kus Szövetség a következő távirat-
ot küldte Roosevelt elnöknek egy
nappal azelőtt, hogy az elnök ma-
ga is kijött egy elítélő nyilatkozat-
tal, bejelentve azt, hogy visszahí-
vatta az Egyesült-Államok nagy-
követét, Wilsont, Berlinből. A tá-
virat szövege a következő volt:
Hon Franklin D. Roosevelt,
The White House,
Washington, DC.

Az Északamerikai Magyarok De-
mokratikus Szövetsége a 150 ezer
kollektív tagja nevében kéri az
Elnök urat, hogy az Egyesült
Államok azonnal szakítsa meg a
diplomáciai és kereskedelmi kap-
csolatokat Hitler Názi kormányá-
val. Mi hisszük azt, Mr. Roosevelt,
hogy ön mint a legkimagaslóbb
vezetője és vezére a demokratikus
eszméknek az egész világon, fel-
emeli tiltakozó szavát mostan
azon tömegmészárlások, üldözések,
gyújtogatások ellen, amit a Názi
kormány jóváhagyásával folytat-
nak a zsidó, katolikus és re-
formátus vallású tömegek ellen.
Mi hisszük azt, hogy eljön az
idő, amikor az emberiség szent
nevében, önnek Elnök urnak fel-
 kell emelnie tiltakozó szavát,
ezen őskori barbárságok ellen.
Ugyanakkor kérjük, hogy most
időszerű az Egyesült Államok ré-
széről, ha azonnal megszakítja a
diplomáciai és kereskedelmi esz-
köttétést Hitler gyilkos kormá-
nyával.

Öszinte tiszteléssel.

Rev. Grass A. László, központi el-
nök — Kiss József, központi titkár.

Megjegyzés:

Roosevelt elnök a Fehér Házból
elismerte a választott ezen távira-
tunkra és 12 órával később kijelen-
tette a világnak hogy az Egyesült
Államok németországi nagyköve-
tét, Mr. Wilsont visszahívja Be-
rlinből. Másnap pedig bejelentette
az Elnök még azt is, hogy a ke-
reskedelmi kiküldöttet is vissza-
hívták Berlinből.

— Az utóbbi időben a német új-
ságok vadul támadják a Szoviet-
unióban fenálló munkafeltételeket

cáfolva az orosz híreket. Különö-
sen tagadják azt, hogy Orosz-
országban már 11 éve 7 órás mun-
kanap van és, hogy minden ható-
dik nap szabad. Tagadják azt is,
hogy az utolsó négy évben Orosz-
országban az átlagos munkabér
megnégyesződött. A német új-
ságok fő érve az, hogy Németország-
ban a fejlett gazdasági körülmé-
nyek mellett a hatvanórás mun-
kahét ellenére sem lehetséges sza-
bad vasárnapot adni; hogy be-
 kellett tiltani minden munkabé-
remést, sőt 21%-kal kellett csök-
kenteni a munkabéreket, hogy a
gazdasági követelményeknek eleget
tegyenek. Ugyanígy cáfolják a né-
met újságok azt a — szerintünk
lehetetlen hírt, hogy Oroszország-
ban 1933 óta négyszereznyi vaj-
hatszorosnyi tojás, mégegyszer-
annyi szövet kerülne fogyasztásra.
De ugyanakkor panaszkodnak a
Németországi közellátás nehézsé-
geire, amelynek következményei
könnyörtelenül jelentkeznek: a húsz
és harminc évjáratok 60%-a a
sorozáson alkalmatlannak bizo-
nyult az elégtelen zsír és fehérje
fogyasztás miatt.

— Az USA és a Szovjetunió kö-
zötti kereskedelmi forgalom állan-
dóan nő. Az USA kivitele Orosz-
országba 1937-ben 43 millió dollár
volt, 1934-ben 15 millió. Az orosz
bevétel Amerikába ugyanezekben
az években 31 ill. 12 millió. Az
amerikai sajtó a politikai közle-
déssel egyidejűleg a gazdasági
kapcsolatok további kimélyítésé-
ről ír.

— Az olasz katonai kiadások
1939-re a költségvetés több mint
egyharmadát teszik ki.

— A JRZ választási győzelmé-
nek hírére a németországi börzé-
ken a jugoszláv papírok hatalmas
áremelkedést értek el.

— Sanghaj lakossága között
gyűjtési akció indult meg a fel-
szabadításért folytatott harc tá-
mogatására. A befolyt tíz millió
dollárt a napokban adták át Csang
Kai Seknek.

Idegen szavak magyarázata

Anteusz — görög mondai alak, a föld-istenasszony fia.
autonomia — önkormányzat
Bázis — alap
barbarizmus — műveletlenség, durvaság
Dinamikus — mozgékony
Epizod — kisebb esemény
expanzív — terjeszkedő
Fantázia — képzelet
fringia — kard
fatalizmus — a végzet változtathatatlanságába való megnyugvás
fanatizmus — vakbuzgóság
fundamentum — alap
Gigászi — hatalmas, óriási
Hetman — urkán katonai méltóság
Integritás — épség, teljesség
infáns — spanyol főúri rang
individuum — egyén
Kataklizmus — zürzavar, melyben minden fejtetőre áll
klikk — csoport
konceptió — tervezet

Mágia — bűvészet
misztikum — rejtély
mnemotechnika — emlékezőtehetség
Pantheizmus — a világ és isten azonosságát hirdető tan
problematikus — kérdéses
protestál — tiltakozik
puritán — szigorú erkölcsű, tiszta jellemű
Realizál — megvalósít
remilitarizálás — újbóli katonai megszállás
renaissance — megújulás, újjászületés
reprezentáns — képviselő
relief — dombormű
Stratégia — hadászat
szifilisz — vérbaj
szuverenitás — fenhatóság
Tortúra — kínzás
Új platonizmus — újabbkori idealisztikus filozófiai irány
Vizió — látomás
Zenit — tetőpont

Kiadóhivatali hír

Munkatársunk, LATÁK ISTVÁN „Szürke napok“ című novelláskötete kiadóhivatalunkban is megrendelhető. Bolti ára 23.- dinár. Előfizetőink a pénz előzetes beküldése esetén 10 százalék kedvezményben részesülnek.

Azonnal rendelje meg a HID-NAPTÁRT!
Ára 10.- dinár.

A H I D ELŐFIZETÉSI DIJA:

Jugoszláviában:

Egy évre 36.—, félévre 20.—, negyedévre 10.— din. Egyes szám ára 4.— din

Magyarországon:

Egy évre 5.—, félévre 2'50, negyedévre 1'25 pengő. Egyes szám ára 50 fillér

---

Befizető lapunk üres tuloldalán kérjük feltüntetni
a küldött összeg rendeltetését

A H I D **58.297** sz. postatakarékpénztári csekkszám-
lájára küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egy formán
terhelik. Ezért lejárta azonnal újítsa meg előfizetését!

---

*Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza.
Csak teljes nevel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe.
Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írja felelős. — Levelek
és kéziratok Adm. i Red. H I D Subotica, post. fah. 88. címre hűldendők.*

„H I D“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.
Odgovorni urednik i izdavač: MAYER OTTMAR, SUBOTICA VII. Kragujevačka 4.

Štamparija BRACA FIŠER, Subotica